

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2007

Vladyslav Syhanevych

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní obchod

Vliv židovského náboženství na obchod a obchodní jednání

Autor: Vladyslav Syhanevych

Vedoucí práce: Ing. Soňa Gullová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně a vyznačil/a všechny citace z pramenů.

V Praze, dne 20. června 2007

Poděkování

Dovoluji si poděkovat vedoucí bakalářské práce paní Ing. Soně Gullové za její čas, vstřícnost a cenné připomínky při zpracovávání této bakalářské práce.

Rád bych touto cestou poděkoval svým příbuzným za pochopení, trpělivost, morální a materiální podporu během studia.

V neposlední řadě bych také rád poděkoval mým kamarádům Alexandrovi Kozlovu a Yevgeniu Mozul především za cenné rady a doporučení během psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	5
1 Židovská filozofie a náboženství	8
1.1 Kdo je chápán jako žid.....	8
1.2 Židé v dávnověku	9
1.3 Židé ve středověku.....	11
1.4 Židé ve dvacátém století	12
1.4.1 Holocaust.....	12
1.4.2 Izraelský stát.....	13
1.4.3 Poválečné období	13
1.4.4 Židé dnes.....	14
1.5 Představa o bohu.....	14
1.5.1 Víra v jednoho boha	14
1.5.2 Bůh jako tvůrce.....	15
1.5.3 Bůh všemohoucí, vševědoucí a všudypřítomný.....	15
1.5.4 Starostlivost boha o lidstvo.....	16
1.6 Představa o lidstvu	16
1.6.1 Zákony synů Noa	16
1.6.2 Právo výběru.....	17
1.6.3 Jiná náboženství	17
2 Etika obchodních vztahů v židovské tradici a její vliv na podnikání...	19
2.1 Problémy etického chování firmy na trhu.....	20
2.1.1 Souvstažnost etiky a víry v Boha.....	20
2.1.2 Vliv židovských příkázání na etiketu firemního chování	21
2.2 Problémy etického chování uvnitř firmy	28
2.2.1 Etika pracovních vztahů	28
2.2.2 Chování k jinověrcům.....	29
3 Obchodní jednání pod vlivem židovské kultury a náboženství.....	31
3.1 Informace, které bychom měli znát před vyjednáváním	31
3.1.1 Obchodní oblečení.....	31
3.1.2 Oslovování a návštěvky	32
3.1.3 Konverzační témata	33
3.1.4 Gestikulace	34

3.1.5	<i>Výběr správného daru</i>	34
3.1.6	<i>Sjednávání schůzek</i>	35
3.1.7	<i>Obvyklá pracovní a prodejní doba</i>	36
3.1.8	<i>Dovolené</i>	37
3.2	Rady a informace, které nám pomohou uspět při vyjednávání s Izraelským partnerem	37
3.2.1	<i>Počáteční schůzky</i>	37
3.2.2	<i>Význam času při jednání a jeho vliv při uzavření smluv</i>	39
3.2.3	<i>Izraelci při vyjednávání</i>	40
3.2.4	<i>Zvládneme izraelský nejběžnější negociační styl – „Doogri“</i>	42
3.2.5	<i>Sledujeme, jak Izraelci vnímají své obchodní partnery</i>	44
3.3	Obecné rady a informace pro slušné chování v izraelském prostředí	46
3.3.1	<i>Pohoštění, zábava a etiketa stolování</i>	46
3.3.2	<i>Chování na veřejnosti</i>	47
3.3.3	<i>Dietní pravidla, konverzace, spropitné</i>	48
	Závěr	49
	Zdroje	51
	Přílohy	56

Úvod

Izrael v posledních letech mnohdy zaplňuje první stránky novin a titulky zpravodajských ohlášení. Bezpečnostní situace v zemi je velice nepokojná a v souvislosti s tím se výrazně zhoršila i ekonomická situace země, která ještě před několika lety prožívala největší hospodářský rozvoj v novodobých dějinách státu. Není proto překvapením, že evropští a tímto i čeští podnikatelé přemýšlejí, zda je nyní ta pravá doba k navazování ekonomických vztahů s Izraelem. Překvapivě ale podle odborníků vhodná doba k realizování obchodních relací právě nastala.¹

Podle názoru představitelů česko-izraelské obchodní komory je Izrael „nejrozvinutější ekonomikou v oblasti Blízkého východu, která snese ve většině parametrů srovnání s nejvyspělejšími zeměmi - jako pokud jde třeba o statistické ukazatele národního hospodářství, tak právní prostředí nebo možnosti komunikace“². Pan Arthur Avion, bývalý velvyslanec státu Izrael v ČR, zmiňuje, že v posledním desetiletí po utlumení řady tradičních průmyslových odvětví Izraele zaznamenaly velký rozmach hi-tech obory, a právě to otevřelo pro české výrobce spotřebního zboží příležitost k dovozu jejich výrobků. Doplnuje, že současná struktura poptávek izraelských obchodníků ukazuje na rostoucí zájem o české sklo, dřevařské výrobky, náradí, domácí potřeby všeho druhu, textilní výrobky, chemikálie, metalurgické výrobky a jiné zboží, které tradičně Češi umí vyrábět a které by měli být schopni na izraelském trhu uplatnit.

Vidíme, že zde existuje velký prostor pro česko-izraelské bilaterální obchodní vztahy, jen že obvyklé nestačí mít dobrou příležitost, ale je důležité umět jí využít. Tohle spočívá především v umění vyjednávat s izraelským partnerem s cílem uzavřít přijatelný obchod. Aby se tak stalo, český podnikatel musí pochopit, že izraelská obchodní etiketa a kultura se značně liší od české, proto je nutné jí respektovat a dodržovat v obchodním styku.

¹ Podle materiálu ze stránek www.ciok.cz

² Česko-Izraelská smíšená obchodní komora

Tato práce je věnována otázkám izraelsko-židovské koncepce obchodu (neboli byznysu), zvláštnostem izraelského obchodního jednání a průběhu tohoto jednání. Po ukončení doufám, že bude mocí posloužit českým podnikatelům při vstupu na izraelský trh, a to jak informačně tak i prakticky.

Téma „vliv židovského náboženství na obchod a obchodní jednání“ jsem si zvolil proto, protože se domnívám, že moje osobní zkušenosti, které jsem získal po šesti letech života v Izraeli, praktické dovednosti získané podnikáním v izraelsko-českém proexportním byznysu a jazykové znalosti mi pomohou objektivně posoudit získané informace a vypracovat potřebné akademické dílo.

Práce je rozdělena do tří kapitol:

- 1. kapitola Židovská filozofie a náboženství**
- 2. kapitola Etika obchodních vztahů v židovské tradici a její vliv na podnikání**
- 3. kapitola Obchodní jednání pod vlivem židovské kultury a náboženství**

První kapitola je věnovaná stručnému popisu židovské filozofie a náboženství. V ní se zabýváme identifikací nositelů židovského náboženství, historii židovského národa ve dvacátém století a popisujeme jejich představy o bohu a o lidstvu. Kapitola by měla posloužit jako obecný přehled židovstva, který přispívá k lepšímu pochopení a porozumění izraelských partnerů a jejich mentality.

Cílem druhé kapitoly je popsat etiku obchodních vztahů v židovské tradici a její vliv na podnikání. Kapitola má sloužit pro pochopení významu obchodu v židovství a měla by pomoci k pochopení postavení náboženství k podnikání. V této části budou představeny dva okruhy obchodní etiky: A) Problémy etického chování firmy na trhu, a B) Problémy etického chování uvnitř firmy.

Třetí kapitola je zaměřena na popis aspektů souvisejících s obchodním jednáním. Zabývá se mimo jiné popisem izraelského nejobvyklejšího vyjednávacího stylu, obchodní etikety, výběrem správného daru a pohoštění, věnuje se informacím a radám užitečným při vyjednávání. Pak definuje základní společenská pravidla a dietní odlišnosti. Kapitola má sloužit pro pochopení odlišnosti izraelského obchodního chování a tím udělat prostor pro výchozí etapu přípravy na obchodní jednání.

1 Židovská filozofie a náboženství

1.1 Kdo je chápán jako žid³

Židé – to je jeden z pradávných národů světa. Během 4000 let židovský národ poznal otroctví i svobodu, královskou úctu i mizenu, vlastní prosperující carství a celosvětovou roztržitost. Nenajde se skoro žádná země, kde by nebydli židé. I když počet židů je velice malý (jen 0,27 procenta lidské populace), jejich podíl v různých uměleckých a finančních oborech je relativně největší. Krom toho, existují náboženské vyznání a morální normy milionů lidí, které se zakládají neboli se navazují na židovském náboženství a příslušnou morálku.

Tato část by měla obsahovat nejen informaci o Židech ale i o jejich náboženství – judaizmu. Judaizmus není jenom náboženstvím, ale je i stylem života. Ne všichni Židé ho akceptují a dodržují stejným způsobem, není pravidlem, že každý Žid by dnes chtěl a uměl být Jehudi (nositel toho pravého židovského náboženství).

Obrázek č. 1 Rambam

Zdroj:

<http://www.sunhome.ru/religion/11629>

Tak kdo je vlastně Žid? Podle židovské právní a náboženské legislativy je Židem každý a to po celý svůj život, jehož matka byla Židovka nebo kdo prošel Gijur (uměle přestoupení na židovskou víru). Zakladatelé židovského státu chtěli mít od začátku jasno ve struktuře obyvatelstva svého státu a to jak z hlediska etnického tak náboženského. Považovali za praktické, aby obyvatelstvo z těchto dvou hledisek bylo vždy pokud možno jedolité.

Určité problémy však nastaly v souvislosti s tím, že Židé byli zlostně pronásledováni v době nacistického Německa a někteří Židé tehdy přestoupili ke katolické víře. Proto se uvažovalo o pravidle, že každý Žid, který dobrovolně přestoupil na jinou víru, by již za Žida

³ Informace použita ze stránky http://atheism.about.com/library/world/AJ/bl_IsraelWho.htm?terms=israel

neměl být považován. Nakonec Knesset (izraelský parlament) došel k tomuto závěru: Židi jsou ti, „kdo se narodili židovské matce nebo přestoupili k židovství, a nejsou příslušníky žádné jiné církve“. Jen ti mají právo na přistěhování do Izraele.

1.2 Židé v dávnověku⁴

Abraham i Sara, Icchak i Rivka, Jaakov i jeho čtyři manželky, Rachel, Lea, Bilga i Zolla, představují tři pokolení Patriarchu (Praotců) i Matriarchu (Pramatek) židovského národa. Doposud zvaní „Abraham Avinu“, „Sara Imenu“, tzn. „Náš otec Abraham“, „Naše matka Sara“. Židovští praotci vedli kočovný způsob života. Přibližně před třiceti osmi stoletími cestovali spolu s manželkami, dětmi, majetkem a dobytkem po území dnešní Sýrie, Izraele a Egyptu. Po dlouhé cestě praotci tábořili vedle stanu jiných kočovníků poblíž velkých měst. Ale to co je odlišovalo od sousedů byla víra v jednoho Boha.

Tora vypráví o tom, jak Hospodyň zapřísahal Praotcům, že země Chanaan (současný Izrael) bude patřit jejich potomstvům. Nicméně, silný hlad v zemi Chanaan donutil Jaakova „sestoupit“ a nastěhovat se s rodinou do Egypta, jelikož tam byl dostatek potravin. Po uplynutí jednoho století mnoho tisíc Židů se přestěhovalo do Egypta. Ve stejné době Egypt postihl státní převrat a k moci se dostal nový faraón, který pak obvinil Židy ve veškerých hospodářských a politických neštěstích a obrátil je v otroky.

Po nějaké době, Bůh rozhodl splnit svůj vlastní slib a vrátit Židy do zemí Chanaan. Pro tyto účely On vyzval člověka jménem Moše, který měl osvobodit Židy. Po uplynutí sedmi týdnů Moše dovedl svůj lid na Sinaj, kde Izraelité uzavřeli s Bohem dohodu. Bůh jim slíbil trvalou ochranu a oni se na oplátku zavázali, že budou dodržovat jeho přikázání, která se stala základem Zákona. Vrátili se zpátky do země Kanaán, kde se usadili.

⁴ Kapitola je napsána s použitím materiálu, dostupných z www stránky <http://www.istok.ru/jews-n-world>

V roce 1028 před n. l. král Saul založil království, a poté jeho nástupce král David sjednotil všechny rody. Dobył starověkou palestinskou pevnost na vrchu Sion, prohlásil ji za své sídlo a místo přejmenoval na Jeruzalém. Davidův syn Šalamoun pak pozvedl království ve vzkvétající obchodní centrum a vybudoval zde Chrám.

V 7.století před n. l. v oblasti stoupla moc Babylonu a v r. 586 Nabukadnezar dobył Jeruzalém, chrám byl zničen a nastaly nedobré chvíle pro Izraelity, kteří byli vyhnáni. Vypadalo to, jakoby je Bůh opustil. Novou naději jim přinesl prorok Izajáš, který napsal nejrozsáhlejší knihu Starého zákona. Kázal, že Bůh není jen ochráncem Izraele, ale i stvořitelem a vládcem celého světa. Vyřkl soud nad nevěrnými Izraelity a nad těmi, kteří nedodržovali Zákon, ale neopustil je. Prorokoval, že lidé Izraele se vrátí do Jeruzaléma.

Proroctví se vyplnilo, když perský král Kýr Veliký dobył Babylon v r. 538 před n. l. a souhlasil s návratem exulantů a s tím, že znovu mohou vybudovat Jeruzalém a svůj chrám. Od této chvíle se Izraelité považují za Židy a jejich náboženství se nazývá judaismus.

V r.63 před n. l. Římané učinili zemi Židů – Judeu svojí provincií. V té době sílila víra v Mesiáše, který by zachránil svůj lid a obnovil vládu Boha na zemi. Židé však odmítli tvrzení následovníků Ježíše Krista, že on je také jejich Mesiáš. Vzdurovali Římanům a ti se rozhodli udeřit. Římané dobyli Jeruzalém a znovu rozbořili chrám Židů v r. 70. Šedesát let nato se Židé zase pokusili vzbouřit proti nadvládě, ale jejich vzpoura byla krutě potlačena a Židům byl zakázán vstup do Jeruzaléma. Jen jediný den v roce jim bylo umožněno, aby se u základů zbořeného chrámu mohli pomodlit a oplakat ztrátu své země.

1.3 Židé ve středověku⁵

Středověká Evropa patřila ke křesťanskému světu. Bylo to období vládnutí církve a aristokracie, i když církevní moc byla mnohdy silnější. Byly to těžké časy pro židovský národ poněvadž v nejlepším případě je prostě nesnášeli, v horším – vyvražďovali. Ve Středověké Evropě židé nebyli pojmenováni jinak než vrahy Ježíše. Často se schvalovaly zákony, ponižující Židy nebo omezující jejich svobodu. Někdy Židé byli nuceni žít v ghettu: jednotlivých čtvrtích, okroužených stěnou s branou, uzavřenou v noci.

Obrázek č. 2 Menora

Zdroj: <http://lmc.foxbay.k12.wi.us/>

Některé dekrety zavazovaly Židy nosit zvláštní oblečení. Zřídka se Židům dařilo dostat ctihodnou práci, a v některých městech museli sejít dolů do odpadní stoky, přenechávají cestu křesťanům.

Neexistuje takové obvinění, ze kterého Židé svého času nebyli obviněni. Počínalo to otrávením studny i zneuctěním „svaté vody“, až do tak zvaného „krvavého kleveta“ – obvinění z vraždy křesťanských kojenců za účelem použití jejich krve v náboženských obřadech. Dost často se Židé stávali obětmi masové rozpěry. Mnohdy vlády některých měst, a někdy i celé země se jednoduše zbavovali židovského obyvatelstva. Například Anglie schválila rozhodnutí o vyhnání židů v roce 1290.

Nicméně studium Tory dosáhl ve středověku nových vrcholů, a to jak v Evropě, tak i v arabském světě. Hlavním cílem židovských mudrců se stalo objasňování Talmuda. Středověké výzkumy Talmudu byly velmi hluboké a posloužily základům současné talmudské vědy. V r.1492 byli Židé vyhnáni ze Španělska. Někteří z nich se usídlili v Holandsku, jiní

⁵ Podle materiálu ze knihy Avraam Švarcbaum: История еврейского отца (istorija evrejskogo otca), Бамбуковая колыбель (Bambukovaja kolybel), 1988

upřednostňovali nebezpečnou cestu do země Izraele. Skupina vědců založila největší středisko výzkumu Tory ve městě Cfad. Právě tam pracoval slavný Josef Karo. V r.1555 bylo zveřejněno jeho hlavní dílo: kodex Galacha s názvem Šulchan Aruch („Zakrytý stůl“).

1.4 Židé ve dvacátém století

1.4.1 Holocaust⁶

V roce 1933 se dostala v Německu k moci nacionálněsocialistická strana pod vedením Adolfa Hitlera, která měla před sebou úkol vrátit Německu jeho bývalou důstojnost a to i přes ozbrojenou expanzi. Přes obvinění Židů ze všech druhů národních neštěstí nacisti našli cestu, jak vypustit veškerou zuřivost německého lidu, zklamaného důsledky první světové války. Nacistická propagace se opírala o to, že Židé jakoby kontrolují bankovní systém a mají monopol na některé profese a že se spolu s komunisty chtějí ovládnout Německo. Postupně nacisti začali zbavovat Židů občanských prav a prováděli to se souhlasem německého obyvatelstva.

Obrázek č. 3 Holocaust

Zdroj: <http://www.holocaust-history.org/>

Tím se počala cesta ke „Konečnému řešení židovské otázky“ což nebylo nic jiného, než úplné vyvraždění Židů. Pro tento účel byly postaveny koncentrační tábory, kam byli shromažďováni zajatí Židé. Během druhé světové války v těchto táborech zahynulo šest milionů Židů, z toho 1,5 milionů dětí. Tato událost dostala název Holocaust.

⁶ Kapitola je napsána s použitím materiálu, dostupných z www stránky <http://www.istok.ru/jews-n-world>

1.4.2 Izraelský stát⁷

V letech 1945-1948 byli mnozí Židé, kterým se podařilo přežít Holocaust, rozmístěni v „táborech pro přemístěné osoby“. Po nějaké době část z nich dostala povolení k usídlení v Palestině, která byla pod vládou Británie. Nicméně osídlení se provádělo velice pomalu a Židé navíc museli překonat silný odpor ze strany arabských vlád sousedních zemí. Tím byl položen začátek nepřátelství mezi palestinskými Židy a britskou vládou. V květnu 1948, Británie odvolala svoji armádu z Palestiny. Den předem Židé Palestiny prohlásili vznik samostatného státu Izrael. V ten samý moment se začala invaze sousedních arabských států, které odmítali založení židovského státu na území Izraele. V této válce, zvanou „Válkou o nezávislost“, zvítězil Izrael.

Obrázek č. 4 Mapa Izraele

Zdroj:

<http://middleeast.org.ua/atlas/israel.gif>

1.4.3 Poválečné období⁸

V roce 1945 spojenecké armády osvobodily koncentrační tábory a celý svět dostal možnost poznat úděs židovské genocidy. Židé celého světa pocítili zuřivost, beznadějnost a nekonečnou vinu, že nebyli schopni nějak pomoci. Se vznikem židovského státu Izrael, Židé znovu získali pocit důstojnosti a hrdosti na svůj národ. Jestliže před válkou byla spíše snaha shodit „pouta“ Judaizmu, tak k poválečné generaci se naopak vrátila touha k otcovskému náboženství.

⁷ Kapitola je napsána s použitím materiálu, dostupných z www stránky http://zeme.sopka.cz/zeme_kapitola.php?idZeme=115&klic=1222

⁸ Tam těž

1.4.4 Židé dnes⁹

Nebylo by správné se domnívat, že dnešní židé jsou jednotni ve svých názorech. Někteří jsou věřící, ale není to zrovna majorita. Někteří se zabývají politikou, a někteří ji ignorují. Většina Židů jsou naladěni proizraelsky a pomáhají Izraeli jak finančně tak i osobně, nejvíce ve záležitostech týkajících se válek s arabskými sousedy. Samotný Izrael se stal útočištěm pro honěné Židy z celého světa. Židé v Etiopii a Jemenu, trpící nesnesitelnými životními podmínkami, a též Židé bývalého SSSR, nabyli v Izraeli svůj nový domov.

1.5 Představa o bohu

1.5.1 Víra v jednoho boha¹⁰

Hlavním předpokladem judaizmu je víra v jednoho boha (monoteismus). Zastara tato víra oddělila židy od jejich sousedů, domnívajících se, že úroda, deště, nemoci, narození dětí a smrt jsou pod kontrolou různých bohů. Dnes monoteismus zastávají také mnohé další národy. Monoteismus – to je víc než jen víra, je to světonázor, vnímání světa. Jelikož Židé jsou monoteisti, tak považují lidi, stromy, květiny, hory – celou přírodu – jako dílo jednoho Boha. Toto přesvědčení předělá jakékoliv vizuální, sluchové a jiné vnímání v setkání s bohem. Monoteismus udává provázanou nerozdílnost a spojitost života.

Obrázek č. 5 Molitba

Zdroj:

<http://www.ariustile.com/store/images/TG68SYb.jpg>

⁹ <http://www.sunhome.ru/religion/316>

¹⁰ Materiál z www stránek <http://www.sunhome.ru/religion/316>

1.5.2 Bůh jako tvůrce¹¹

Židé věří, že Bůh nestvořil vesmír z ničeho. Z této víry pochází pohled na svět, jak na stvoření bohem v přesném souladu s jeho plánem. Kdyby Bůh tvořil svět z připravených materiálů, On by nemohl ho utvořit tak, jak by to chtěl. Utvořit svět z ničeho, Bůh ho udělal přesně takovým, jak chtěl. Židé si představují, že náš svět je reálný, ale existující teprve když se do něj vlívá tvarující energie Boha. Tedy, výtvar není jednotným aktem, ale stálým procesem. Proto ve svých modlitbách Židé slaví boha jako toho, kdo „z vlastní dobroty neustále každý den obnovuje stvoření světa“.

1.5.3 Bůh všemohoucí, vševědoucí a všudypřítomný¹²

I když nejsme si schopni představit Boha, Židé přesto věří, že on je všemohoucí, vševědoucí i všudypřítomný. Staré rčení židovských mudrců zní: „tam, kde najdeš velikost boha, najdeš i jeho pokornost“. V těchto slovech je vyjádřena pro židovskou tradici důležitá zásada o tom, že i když Bůh může udělat všechno co chce, obvykle se zdržuje od použití své moci, a nechává lidem svobodu volby mezi dobrem i zlem. Nicméně On někdy používá svojí moc i vměšuje se do lidských věcí. Židé nazývají takové zasahování zázrakem.

Bůh je též považován za vševědoucího, nicméně jeho znalosti se odlišují od našich. Naše znalost okolního světa je výsledkem toho, že mozek interpretuje informaci, které získává od našich pěti smyslů. O Bohu stará židovská tradice říká: "Znající sebe, On zná vše". Jelikož celý stvořený svět existuje pouze proto, protože on (Bůh) ho plní vlastní energií. Tím, že zná sebe, On zná vše, co je odvozením jeho vůle, totiž zná vše.

Židé také předpokládají, že Bůh je všudypřítomný, že naplňuje vlastní přítomností celý kosmos a vše, co leží za ním. Je přítomen v každém atomu. Přestože lidi, zvěř, rostliny i hory berou místo v prostoru, na tomto místě je také přítomen Bůh.

¹¹ Materiál ze knihy Wook,G: Это Б-О-Г мой (jeto Bog moj), Шамир (Šamir), 1968

¹² Materiál ze knihy Wook,G: Это Б-О-Г мой (jeto Bog moj), Шамир (Šamir), 1968

1.5.4 Starostlivost boha o lidstvo¹³

Židé věří, že Bůh vytvořil vesmír z ničeho, že on je všemohoucí, vševědoucí i všudypřítomný, a také věří, že on je úplně jiný než jsme my. Nicméně Židé předpokládají, že Bůh je vážně znepokojen lidskými záležitostmi, že On je svatý, milostivý a spravedlivý, a že on čeká, že lidé se budou snažit být takovým, jakým je On. Židé věří, že s modlitbami je třeba se obracet jen k Bohu, a že vždy on modlitby uslyší.

1.6 Představa o lidstvu

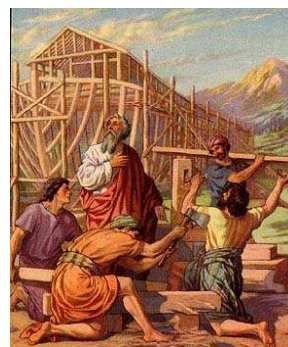
Judaismus tvrdí, že Bůh Židů je Bohem celého lidstva a že on chce, aby všichni lidé sloužili jemu tím, že budou žít tak, jak on to chce. Pravidla takového způsobu života jsou vyloženy v Zákonech synů Noa uvedené tak proto, protože byly dané Nou za potopu. Židé vidí v zákonech synů Noa základ morálního a duchovního života.

1.6.1 Zákony synů Noa¹⁴

Zákony synů Noa jsou ze sedmi přikázání. Za prvé, zakazují (1) idolatrie a (2) blasfémii. Doslova "idolatrie" znamená sloužení obrazu, podobě. Židé chápou pod tím sloužení čemukoliv, kromě Boha – Slunci i Měsíci, horám, živočichům, lidem atd. Židovská tradice posuzuje uctívání části tvoření místo uctívání Tvůrců jako velkou urážku Boha.

Zákony synů Noa také zakazují (3) vraždu, (4) krádež, (5) pohlavní zkresení (ke kterým v židovské tradici připočítáváme manželskou nevěru, krvesmilstvo, homosexualitu a zoofilii) i (6) ukrutenství vůči živočichům. Nakonec, oni požadují (7) určení spravedlnosti. Právní systém, posilovaný soudnictvím, zabezpečuje veřejnou vyváženost. Židovská tradice vidí v umístění právního systému splnění Boží vůle, jelikož to napomáhá uskutečnit „tikun olam“, zdokonalení míru.

Obrázek č. 6 Noa a synové

Zdroj:

<http://my.opera.com/FXM256/homes/>

¹³ Materiál ze knihy Wook,G: Это Б-О-Г мой (jeto Bog moj), Шамир (Šamir), 1968

¹⁴ Materiál ze knihy Donin,H: Быть Евреем (Byt Evreem), Источник (Istočnik), 1972

Těchto sedm zásad představují základ, na kterém člověk bude moci postavit svůj mravní a duchovní život. Judaismus požaduje dodržení těchto zásad po všech lidech – Židech a nežidech. Z hlediska židovské tradice každý, kdo porušuje jakoukoliv z těchto zásad, nemá právo se nazývat civilizovaným člověkem.

1.6.2 Právo výběru¹⁵

Každý člověk v židovské tradici je svobodný ve výběru mezi dobrým a zlem. Některé aspekty lidského osudu jsou předurčené Bohem, například, zda být zdravým nebo nemocným, chytrým nebo hloupým, bohatým nebo chudým. Židé předpokládají, že toto rozhodnutí se přijímá v první den nového roku. Nicméně každý člověk je svobodný uskutečnit svoji mravní volbu. To znamená, že Židé pokládají každého člověka zodpovědným za své činy.

1.6.3 Jiná náboženství¹⁶

Židé pokládají leccjaké náboženství, které zastává zákony synů Noa, přijatelným způsobem sloužení Bohu pro nežidy. To ale neznamená, že souhlasí se vším, co vyučují jiná náboženství. Židé pouze uznávají, že některá náboženství ukazují cestu k Bohu. Díky této souvislosti Židé necítí nutnost obracet další národy na svoji víru.

Konkrétně Židé nahlízejí na Islám jak na čistě monoteistické učení, a islámskou přísnou mravnost přiměřenou zákonům synů Noa. Postoj Židů ke křesťanům nebyl nikdy jednoznačný. I když Židé akceptují vysoké mravní zásady křesťanství, nesouhlasí s tvrzením o tom, že Kristus je Bohem. Ve středověku židovští mudrci projednávali otázku, zda sloužení Kristu je idolatrie. I přesto, že bylo rozhodnuto, že to není idolatrie, Židé nepřiznávají křesťanství čistým monoteizmem.

Obrázek č. 7 Náboženství

Zdroj: <http://www.geonames.de>

¹⁵ Tam též

¹⁶ Materiál z knihy Donin, H: БЫТЬ Евреем (Byt Evreem), Источник (Istočnik), 1972

Je těžké pro Židy vyjádřit svůj vztah k Hinduizmu. Zatímco někteří Hinduisté zastávají docela přijatelné mravní zásady židovského hlediska, morální postoje jiných Židů jsou nuceni kategoricky odmítnout.

Buddhismus přizývá člověka směřovat k morální dokonalosti, proto se na to Židé dívají s úctou. Avšak Buddhismus nezastává čistou víru v jednoho Boha, a to je neslučitelné se židovským učením o tom, že posláním člověka v tomto světě je sloužení Bohu.

2 Etika obchodních vztahů v židovské tradici a její vliv na podnikání¹⁷

Podnikání – je především „práce“, „dílo“, „povinnost“, a až pak „obchodní činnost“, „firma“, „obchodní podnik“. Nejlépe můžeme rozumět pod pojmem „podnikání“ činnost, směřovanou na vytvoření a komerční realizaci materiálních statků ve formě zboží nebo služeb, povolenou legislativou země a obchodními smlouvami.

Každý druh byznysu se neobejde bez mezilidských kontaktů uvnitř firmy, mezi představiteli spolupracujících nebo konkurenčních firem a mezi výrobcem i spotřebitelem zboží a služeb. „Nezávisle na formě podnikání, cílem mezilidských kontaktů v byznysu je skoro vždy dosažení příjmu. Pokud však tento cíl nebude dosažen, podnikání nedokáže přetrvat, jelikož neziskové podnikání není byznysem“¹⁸.

Touha k příjmům často nutí lidi zapomínat na morálně-etické principy. Nicméně z toho ještě nevyplývá, že dodržení těchto zásad nepříznivě projeví na příjmech. V perspektivě sledování těchto principu upevní pozici firmy přes udržení dobrých vztahů v kolektivu a upevnění její autority na trhu.

Etické zásady jsou důležitou součástí židovského náboženství a židovské kultury. Náboženství má čtyři prvky, které umožňují působení na hospodářský život:

- Praktické udržování přikázání.
- Religiózně-sociální učení.
- Religiózní vzdělání a příslušný psychologicky vliv.

¹⁷ Materiál z pedagogického almanachu pro severoamerické hasidské židovské školy za roky 1999 a 2004

¹⁸ Kac J: Krize tradice na mezí nové doby, Alija, 1991

- Etické ozáření a přežívání, na kterých se zakládá náboženství¹⁹.

V této práci budou představeny dvě skupiny problémů:

- problémy etického chování firmy na trhu
- problémy etického chování uvnitř firem.

K první skupině patří porušení etiky, a to zejména krádež, lež nebo chování, způsobující zmýlení, prodej nebezpečného i vadného zboží, způsobení škody okolnímu prostředí. Ke druhé skupině patří uctívost k lidské osobě, pracovní morálka, pomoc bližnímu v těžké chvíli, spravedlnost ke slabšímu a etické chování k jinověrcům.

2.1 Problémy etického chování firmy na trhu

2.1.1 Souvstažnost etiky a víry v Boha²⁰

Pojem „náboženství“ je spojen se dvěma latinskými slovy: re-ligare - projevat přisnost (v dodržení ceremoniálu) a religa-re - udržovat spojení (s Bohem). V Hebrejštině neexistuje slovo, které by mělo stejný význam. Slovo dat (perského původu), používané v moderní Hebrejštině, označuje zákon nebo způsob života, ale taktěž se používá pro překlad termínu „náboženství“ do hebrejského jazyku. V pojmu dat se spojili nejdůležitější aspekty osobního a společenského židovského života. Proto judaizmus by měl být považován nejen za náboženství, ale taktěž za způsob života. Neexistence v biblické hebrejštině slova označujícího samotné náboženství je dáno právě tím, že náboženství jako něco odděleného od života prostě neexistovalo. V nejnovejším čase, větší část záležitostí týkajících se mezilidských vztahů je pod jurisdikcí státních soudů. Proto židovský soud a komunita obdržela název „náboženských soudů“, a judaizmus získal status oficiálního náboženství.

Etika je filosofickým termínem, nicméně její pramen patří nad rámec filosofie. Jakékoliv racionálně-vědecké odůvodnění etiky z ní dělá osobní nebo skupinovou sobeckost,

¹⁹ Кас J: Кризе традици на мези нове добы, Алија, 1991

²⁰ Материály ze knihy Forta, А: Иудаизм (Judaizmus), Источник (Istochnik), 1989

čili liší etiku významu a poníží člověka. Náboženská etika není takovou. Člověk, založený podle obrazu a podoby Tvůrce, nese v duši nejvyšší mravní hodnoty, nesobeckou lásku k bližnímu a touhu po spravedlnosti. Jenže spravedlivý a nesobecký člověk nedokáže vždy realizovat své finanční a společenské cíle v souladu s etickými a mravními hodnoty.

Pro této účely můžeme použít dávnověkou židovskou etickou praxi, kterou nesmíme jen odmítat, protože její zakladatelé a přívrženci byli věřící. Bylo by to přinejmenším nerozumné. Pokud důvěřujeme židovské tradici, je pro nás přirozené se řídit i židovskou etickou tradicí, nejvíce uspořádanou a zasluhující naší důvěry. Přitom není důležité ve kterých aspektech (náboženských, filosofických nebo-li vědeckých) interpretujeme vlastní touhu k etickému chování. Důležité je, že chceme se skutečně tak chovat, že potřeba v etickém chování leží v naší duši.

„Byznys – je to hra, ve které vítězné body přináší zisk“²¹. Neexistuje ale hra bez pravidel. Díky pravidlům hra zůstává hrou. Existují hospodářská, právníká, psychologická pravidla hry. Dodržení některých kontroluje zákon. Další je třeba dodržovat, aby firmy nenesly škody; třetí napomáhají dosáhnout výsledků.

Na rozdíl od nich, etické předpisy nejsou součástí hry. Oni nejsou zaměřeny na dosažení vítězných bodů. Občas jsou tyto předpisy postaveny v protikladu s ekonomickou racionálností a neapelují k výhodě, ale ke svědomí a mravnosti člověka. Etické chování není účelným ve sféře byznysu, ale ve vlastním, morálně-etickém kontextu. Pro židovský národ takovým kontextem byla zastara jeho víra založená na Tore.

2.1.2 Vliv židovských přikázání na etiku firemního chování²²

Judaismus vyžaduje od člověka vnitřní disciplínu, která se dosahuje pomocí systému přikázání. Tato přikázání jsou závazná bez ohledu na to, jakou náladu zrovna máme, dovoluje

²¹ Forta, A: Иудаизм (Judaismus), Источник (Istochnik), 1989

²² Materiál použit z článků volně dostupných na www stránkách <http://www.evrey.com/sitep/ethics/>

nám udržovat vnitřní rovnováhu, a chrání nás před nepromyšlenými činy i špatnými vlivy, povzbuzuje k dobrým činům a přibližuje k Bohu.

Existují příkázání, týkající se vztahů mezi člověkem i Bohem, a zároveň jsou příkázání, týkající se vztahů mezi lidmi. Příkázání „mezi člověkem a Bohem“ pomáhají člověku dodržovat nejnáročnější příkázání „mezi člověkem a člověkem“. Například modlitba, čistící duši, zmírňuje náklonnost ke zlu a pomáhá člověku dělat dobré činy.

Podle židovské tradice byl svět darován člověku nedokončený, nebylo ukončeno ani samotné stvoření člověka. Nejvyšší, kulminační, etapa stvoření potřebuje lidskou účast. Člověk byl vyslán, aby nasměroval sám sebe a celý svět ke zdokonalení, jelikož právě to očekává od něj Bůh. „Cílem Příkázání je napomáhat zdokonalování přírody člověka“ - prohlašuje midraš²³. Vědeckotechnický pokrok, jedním z jeho motorů je byznys ve svých aspektech, jak duchovních, tak i materiálních, může sloužit ke zlepšení míry a zdokonalení člověka.

Tora obsahuje 613 příkázání (nařizujících a zakazujících). Nicméně pouze malou část těchto příkázání je možné splnit v dnešní praxi za rozpad chrámu. Během mnoha století byly prováděny různé pokusy pro jejich utřídění. Jednu klasifikaci vypracoval rabi Šimšon Rafael Girš v XIX století. Jeho cílem bylo přesvědčit ostatní, že dodržení příkázání neznamena odmítání účasti ve společenském životě, ale naopak - požaduje od Žida aktivní životní postavení, buďto společenské nebo náboženské.

Podle této klasifikace příkázání Tory, které se dají dodržet v současné době, dělíme na 5 skupin:

1. Spravedlivost vůči lidu. Příkázání jsou základem sociální legislativy Tory.
2. Spravedlivost vůči okolnímu světu. Příkázání, regulující využívání okolního světa a jeho daru.
3. Láska k bližnímu a péče o lidi. Příkázání, stimulující větší odezvu na potřeby jiných lidí.

²³ Starý zákon, Bešeit Bara 44:1

4. Obohacování okolního světa. Příkázání, plnění kterých přibližuje svět k Bohu a plní ho sloužením Tvorců.
5. Život duše. Příkázání oslovující rozum i srdce, a pomáhající v přibližování k Bohu.

Etika podnikání se hlavně opírá na příkázání ze základu sociální legislativy. Tato příkázání patří k první skupině a požadují spravedlivé chování k lidem. Kromě toho do etiky podnikání patří i řada obecných etických přístupů judaizmu.

2.1.2.1 Etika podnikání²⁴

Judaismus vyžaduje sloužení Bohu ve veškerých aspektech života včetně byznysu. Některé židovské zákony nařizují způsob modliteb, jiné způsob řízení firmy, není však možné je rozdělit na „náboženské“ a „světské“. Ceremoniál skutečně zaujímá značné místo v židovské legislativě, nicméně skoro čtvrt zákonů židovského práva v galachickém kodexu Josefa Karo „Šulchan aruch“²⁵ jsou věnovány „výrobní etice“ a obchodním vztahům. Etické vedení podnikání není jenom příkázáním judaizmu. Je to velký okruh legislativy, dopodrobna zpracovány v Talmude. První otázka, kterou duše dostává na nebeském soudu zní: „Jednal jsi poctivě ve svých činech?“²⁶. Neptá se na dodržení Šabatu nebo Košeru²⁷, ani ne na dobročinnosti a také ne na dodržení rituálů, ale na čestnost v byznysu.

²⁴ Materiál použit z článků volně dostupných na www stránkách <http://www.evrey.com/sitep/ethics/>

²⁵ Šulchan aruch – (Starohebrejsky: prostřený stůl) sbírka náboženských předpisů starověkého talmudického judaismu, kterou sestavil rabín Joseph Caro v letech 1550-1559. Skládá se ze čtyř částí. První dvě vykládají pravidla judaistických bohoslužeb, svátků, dodržování rituálů ve vztahu k pokrmům a potravinám aj., druhé dvě normy rodinného a občanského práva.

²⁶ Midraš Avara, Šabat 30, 30a

²⁷ Košer – (hebrejščina) pokrm vyhovující rituálním židovským předpisům, určený pro ortodoxní židy. Přeneseně něco, co je odpovídající, čisté, nezávadné.

Jiný útržek z talmudu říká o roli byznysu v předání židovské moudrosti. Jsou dvě cesty osvojení této moudrosti: nebo dělit vlastní čas mezi vyděláváním peněz a studiem Tory, nebo podnikat podle zákonů Tory a přispívat studujícím Toru²⁸.

Midraš porovnává čestnost v činech k dodržení všech přikázání Tory²⁹, jelikož na tom závisí lidská důvěra. Není náhodou, že studium Talmudu se začíná vlastnickou legislativou³⁰. Z tohoto důvodu, podvodnictví, darebáctví a nečestnost ve svých činech se přirovnává k cizoložství – k porušení jedné z deseti přikázání³¹. Podle názoru Rambama³², jedna z kvalit získaných člověkem z učení je jeho čestnost v obchodních činech. První modlitbou, kterou říkal velebně v Jom Kipur, jakmile vycházel ze Svatě Svatých, byla modlitba o prostředcích k existenci v letošním roce³³, a to není náhodou proto, že úspěch v byznysu je přímo spojen s pokání a očištěním duší v Soudny den.

Existují úplně jednoznačné přikázání Tory (například „neukrádej“) vztahující se ke sféře podnikání, ale většina přikázání má více interpretací. Například, přikázání: „Nečinite nepravdy v soudu, v měření, ve váze, v měrci. Váhy věrný, zaváží věrné... budou u vás“³⁴ - toto přikázání kromě přímého významu vyžaduje použití přímých kritérií spravedlivosti a nejenom v byznysu. Nicméně, dokonce i porušení určitých přikázání vždy nebývá očividné v reálném životě. Teď přejdeme ke konkrétním porušením etických zásad v hospodářské sféře. Ujasníme si, jak židovská tradice zdůvodňuje nepřípustnost jejich porušení.

²⁸ Midraš, Nida 60b

²⁹ Midraš Mechilta, Be-šalach

³⁰ Midraš, Bava Batra 175b

³¹ Midraš, Jevamot 21a

³² Rambam: Jad Chazaka, „O názorech“ (Gilhot deot) 5:13. Halachický kodex „Jad chazaka“, nebo „Mišne Tora“ (zopakování Tory), byl sestaven Rambamem (Majmonidom) ve XII století.

³³ Midraš, Taanit 24b

³⁴ Starý zákon, Vajikra 19:35-36

2.1.2.2 Krádež³⁵

Jedno z nejvíce rozšířených definic krádeže je pokus o odebrání něčeho cizího, neboli vzít věc bez povolení majitele. Nicméně toto určení je příliš obecné, a proto nepřesné. Podle židovského názoru, existuje rozdíl mezi situacím, kdy vezmeme něco malého, jako je např. tužka ze stolu vlastního otce, což se nepovažuje za krádež. Však když z otcovské peněženky vezme tisícikorunu, to už je považováno za trestný čin. Otázkou je, zda pojetí krádeže závisí na hodnotě. Židovská legislativa odpovídá, že neexistuje jakási minimální cena, pod kterou ten čin není krádeží, že suma nemá význam, pokud byla uskutečněna právě krádež³⁶.

Obrázek č. 8 Agadat Timan

Zdroj:

<http://www.library.yale.edu/>

Význam má postoj majitele – pokud není proti tomu, aby mu vzali onu či inu věc, neposuzujeme tento akt za krádež. Krádež - je to přivlastnění cizího za podmínky, že majitel alespoň v nějaké míře je proti odebrání svého majetku.

V židovském náboženství existuje příkazání „neukrádej“, které má stejný původ jako příkazání „nezabij“. Bůh nechce, aby člověk se stával zlodějem a vrahem – samozřejmě, proto, že chce pro člověka jen dobro. Nejde jenom o ztrátu, kterou způsobuje zloděj odcizením majetku. Krádež ničí mravní zásady, ruší otevřenost lidských vztahů a odděluje lidi. Tím, že porušuje zákaz „neukrádej“, zloděj jakoby prohlašuje že „vůle Bohu je nic před chamtivostí a hrabivostí člověka. Ve světě neexistuje ani oplácení, ani spravedlnost, zde triumfuje lež, ukrotenství a hanebnost. Vyhrává vždy ten, kdo porušuje zákon, bezcitní k bližším a svoboden od mravních okov“³⁷.

³⁵ Materiál z pedagogického almanachu pro severoamerické hasidské židovské školy za roky 1999 a 2004

³⁶ Rambam: Jad Chazaka, „O krádeži“ (Gilchot neva), 1:2

³⁷ Rambam: Jad Chazaka, „O názorech“ (Gilchot deot) 5:13

Právě proto, že v každé krádeži najdeme přímé popírání Boha, židovská legislativa v zásadě nezná rozlišení mezi „velkou“ i „malou“ krádeží. V soudní praxi nejsou pojetí „největších“ a „nejmenších“ rozkrádání. Tora požaduje od soudců posuzovat případy o škodě nezávisle na jejich materiální hodnotě v tom pořadí, v jakém ony byly přeloženy soudem³⁸.

2.1.2.3 Chování, způsobující zmýlení³⁹

Krádež činí nejen ten, kdo se přímo pokouší o cizí majetek a „přivlastňuje“ ho. Nepřímou krádeží je také chování, směřované na dosažení prospěchu v podnikání s použitím podvodu. Nejedná se o zjevný podvod, který se v podstatě neodlišuje od krádeže a může být i pronásledován zákonem, ale o nedostatků čestnosti v obchodních vztazích. Nicméně Tora nepovoluje nechávat jiného člověka ve zmýlení a tím spíše je zakázáno záměrné zmýlení. O tom je řečeno: „Neproklínej ohluchlého i neumísťuj kámen úrazu před nevidomým, obávej se tvého Boha, Já – Hospodin“⁴⁰. Rabínská literatura vidí za přímým smyslem těchto slov zákaz jakékoliv postupu, používajícího nedostatečnou informovanost nebo nepochopení pro získání vlastní výhody. Jelikož člověk lehce podlehne podobnému pokušení, toto přikázání obsahuje tak tvrdé varování.

Jiný verš Tory zní tak: „A budete-li prodávat cosi bližšímu svému nebo cosi kupovat u bližšího svého, neurážíte jeden druhého... I neurážíte jeden jiného, ale obávejte se svého Boha, vždyť Já - Hospodin, Bůh váš“⁴¹. Tato slova se interpretují jako zákaz nasazování nadměrné ceny neboli zakoupení zboží (služeb) lacině, když druhá strana nemá tušení o jeho skutečné ceně.

³⁸ Midraš, Taanit 24b

³⁹ Materiál z pedagogického almanachu pro severoamerické hasidské židovské školy za roky 1999 a 2004

⁴⁰ Starý zákon, Vajikra 19:14

⁴¹ Starý zákon, Vajikra 25:14,17

2.1.2.4 Prodej zboží nebezpečného pro zdraví a blahobyt spotřebitele a celé společnosti⁴²

Tora zakazuje vytváření zdroje rizika, který může být nebezpečný pro blahobyt ostatních: „A jestliže odhalí, kdo jámu vykopá nebo kdo jámu nepokryje, a spadne do ní býk či osel, tak vlastník jámy musí zaplatit; stříbrem ať nahradí majitelé jich, a maso [zabitého zvířete] bude jeho“⁴³.

Mudrci Talmudů rozšířili tento princip na každý faktor rizika, který nemá příslušné zaopatření. Není zakázáno vytvářet situaci zvýšeného rizika, pokud to vyžadují hospodářské potřeby - například vykopat sklep, postavit vysokou budovu atd. Na druhé straně člověk je povinen přijmout veškeré požadované opatření aby minimalizoval přípustné riziko. Teprve když takové opatření jsou vyčerpávající, majitel je osvobozen od jakékoliv odpovědnosti za nehodu: „Když budeš stavět dům nový, tak udělej zábradlí ke střeše tvojí, aby nepřivedl krvi k domů tvému, pokud spadne do něj někdo“⁴⁴.

Co se týče prodeji samotného zboží, tak v „Zákonech obchodu“⁴⁵ Rambam posuzuje předpoklady Mišny zakazující prodej vadného zboží. Podobným zbožím lze obchodovat pouze v případě, když zákazník obdrží vyčerpávající informace o příčině vady a o riziku, spojeném s nesprávným použitím. Prodáváním vadného výrobku bez takového opatření porušujeme hned dva zákazy: zákaz k prodeji výrobku s nebezpečným defektem a zákaz k prodeji výrobku veřejně nebezpečného.

⁴² Materiál z pedagogického almanachu pro severoamerické hasidské židovské školy za roky 1999 a 2004

⁴³ Starý zákon, Šmot 21:33-34

⁴⁴ Starý zákon, Dvarim 22:8

⁴⁵ Rambam: Jad Chazaka, „O obchodu“, část 18

2.2 Problémy etického chování uvnitř firmy

2.2.1 Etika pracovních vztahů⁴⁶

Práva a povinnosti zaměstnavatele a zaměstnance jsou ve středu pozorností židovské legislativy. Hlavní hrozbou jejich vztahům je situace, že pracovník vnímá sebe jen jako zaměstnance a pána jen jako zaměstnavatele, a zapomíná že oba dva jsou lidé.

Je to velké pokušení nabýt z každého pracovníka maximální zisk. V podmínkách ostré konkurence na trhu práce, lidé mající těžkou finanční situaci, jsou nuceni pracovat v nepříznivých podmínkách do absolutního fyzického a duševního vyčerpání. To vše i za mizerný plat. A proto, při odsouhlasení pracovních hodin a odpovídající mzdy, zaměstnavatel nesmí zapomenout, že pracovník je též člověkem stvořeným jak i on sám podle obrazu a podobě Boha.

Nesmí zapomenout i na to, že takový pracovník je člověk, který se dostal do bída a je nucen prodávat sebe do pracovního „otroctví“. Avšak i důstojná odměna za práci nemůže plně vyřešit situaci, protože většina nájemných pracovníků si zachovávají nízké sociální postavení. Není náhodou že Tora staví zaměstnance do jedné řady s bídňým a přistěhovalcem, a přijímá je pod svou ochranu: „Neubližuj pracovníka, bídňého a nemajetného ze tvých bratu nebo přistěhovalců tvých, které ve tvé země, ve vratech tvých. V tentýž den odváděj mzdu jeho, aby nezašlo slunce dříve toho; jelikož bídňý on, i k ní [mzdě] míří duši jeho; jinak on zařve na tebe k Hospodinu, i bude na tobě hřích⁴⁷“.

Židovská legislativa se staví k ochraně práv zaměstnance, jelikož v něm vidí plnoprávního partnera obchodních vztahů, jakoby „majitele“ své práci. Na práci chápanou jako zboží platí následující požadavky: práce má být svědomitou a čestnou. „Úmyslnou

⁴⁶ Materiály použity ze knihy Donin, H: Быть Евреем (Быт Евреем), Источник (Istočnik), 1972

⁴⁷ Starý zákon, Dvarim 24:14-15

zdlouhavosti zřejmě snižující produktivitu práce nebo trvajících nedbalostí pracovník činí tentýž přestupek jako obchodník, prodávající zkažené zboží nevědomému kupujícímu⁴⁸.

2.2.2 Chování k jinověrcům⁴⁹

Existuje pochybení, které je rozšířené i v židovském prostředí, že při vyžadování etického chování k bližnímu, židovská tradice má na mysli jen Žida. Nicméně to není pravdou. Motivy etického chování skutečně můžou být různé, ale dokonce i se skutečným antisemitou, dokonce s tím, kdo Židy nenávidí, Tora vyžaduje být maximálně čestným a spravedlivým – a to z obavy poskvřnit jméno Boží nečestností v očích jinověrců, tzn. provést „chilul a-Šem“.

Když jinověrec hledá pomoc a podporu, pro ně je třeba zachovat s toutéž, nejspíš i vyšší, dobrotou, jak i k Židovi. Je zakázáno použít pro vlastní výhodu ztěžující okolností jiného člověka, bez ohledu na to zda je Židem nebo ne. Tora nařizuje ve stejné míře se starat o bídňé a cizince: „Pokud zchudne bratr tvůj a dostane do úpadku u tebe, tak podpoř ho, jinověrcem je on nebo tuzemcem, i ať ožije on u tebe. Neber z něj lichvu a růstu, boj Boha tvého, i ať ožije bratr tvůj u tebe⁵⁰“.

Existuje další významný aspekt vztahu k jinověrcům: starost o jejich lidskou, náboženskou i národní důstojnost. Při vyžadování: „neubližujte se navzájem“, Tora zvláště podtrhává: „neubližuj i cizinci“⁵¹. U požadavku k dobrému chování k jinověrcům Tora apeluje k historické paměti židovského národa: „A když bude žít u tebe cizozemec v zemi vaší, neutlačuj ho. Jako domorodec mezi vámi ať bude cizozemec, obývajících u vás; miluj ho, jak samého sebe, jelikož jak

Obrázek č. 9 Starý zákon

⁴⁸ Rambam: Jad Chazaka, „O obchodu“, část 18

⁴⁹ Materiály použity ze knihy Donin, H: Быть Евреем (Быт Евреем), Источник (Istočnik), 1972

⁵⁰ Starý zákon, Vajikra 25:35-36

⁵¹ Starý zákon, Šmot 22:20

⁵² Starý zákon, Vajikra 19:33-34

„Mezilidské vztahy v byznysu slouží především společnému vydělávání peněz, ale jako vše co dělá člověk, oni přibližují nebo vzdalují světové carstvo dobroty a spravedlivosti“⁵³. Ani jedna forma lidských vzájemných vztahů, nejenom v rodině a synagoze, ale také v byznys, neosvobozuje od dodržení přikázání lásky k bližšímu. Nicméně toto přikázání není zformulováno v Toře abstraktním blahopřáním ani jako nespílitelný požadavek všeobecné lásky, ale především konkrétní alternativou chladným a bezcitným mezilidským vztahům: „Nemstí i nechraň hněvu na synů národů tvého, a miluji bližšího svého jako samého sebe; Já Hospodyň“⁵⁴.

⁵³ Rambam: Jad Chazaka, „O obchodu“, část 16

⁵⁴ Starý zákon, Vajikra 19:18

3 Obchodní jednání pod vlivem židovské kultury a náboženství

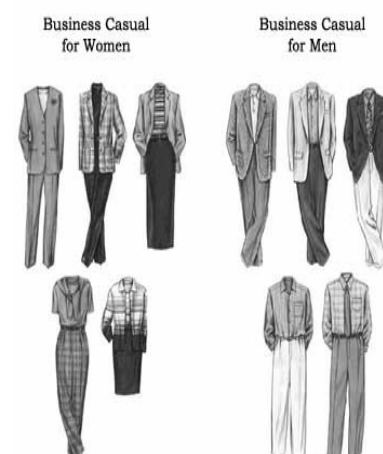
Tato kapitola je věnována odlišnostem a zvláštnostem židovsko-izraelského procesu obchodního jednání. Především si ujasníme, na co se máme zaměřit před samotným vyjednáváním, což znamená vědět, jak se máme obléknout, jak oslavujeme našeho izraelského partnera, o čem si můžeme s ním promluvit a podobně. Pak se zaměříme na samotný proces vyjednávání, na izraelský nejvýznamnější vyjednávací styl, na izraelské vyjednávací taktiky a jiné. Kapitola je ukončena obecnými radami, které jsou velice užitečné při našem pobytu v Izraelském státu.

3.1 Informace, které bychom měli znát před vyjednáváním

3.1.1 Obchodní oblečení⁵⁵

Je to v obchodních zájmech dbát na formálním oblečení než se dozvíme jak se máme oblékat jinak. Může to být překvapivé jaké neformální oblečení nosí Izraelci v práci a na společenských podnikcích. I když na venkově převládá skromné a konzervativní oblečení, ve městech je přijatelnější západoevropský nebo americký styl oblékání, což znamená, že muži by měli nosit kalhoty a košile s dlouhým rukávem a s otevřeným límečkem. Pro obchodní schůzky žaket a vázanka jsou někdy potřebným oblečením. Nicméně mnoho izraelských obchodníků zřídka nosí vázanku. V létě se často setkáme s izraelskými obchodníky mající na sobě košile s krátkým rukávem a většinou ve světlé barvě, ve studenějším počasí – halenka a lehký svetr.

Obrázek č. 10 Oblečení

Zdroj: <http://www.racingunion.org/>

⁵⁵ Materiál použit ze článku: Gullová, Soňa: Jiná země, jiný mrav: Izrael. *COT business*, 2007, č. 4, s. 104–105; a www článkách [Guidelines for Business dress in Israel](http://www.israelmarketing.com/doingbusiness.html) <http://www.israelmarketing.com/doingbusiness.html>.

Ode všech věřících žen včetně návštěvnic je očekáváno, že se budou oblékat skromně na veřejnosti, zvláště když cestují po tradičních oblastech. Ačkoliv přísné požadavky oblékání nemusí být stejné ve všech oblastech. Jestliže se jedná o striktně náboženskou oblast, tak je vyžadována alespoň košile, halenky a oblečení s vysokými výstřihy a rukávy, které dosáhnou přinejmenším loktů. Kalhoty nebo kalhotové kostýmy by měly být poněkud baňaté nebo duté. Příkladem mohou být izolované lokality fundamentalismu jako je město Bnie Brak ve čtvrti "Mea Sharime" v Jeruzalému, kde nošení odhalující věci nebo oděv, který je jinak neslušný, může být uvítáno hlasitým nesouhlasem jak od ortodoxních židů, tak i od tradičních Muslimů.

Jelikož většina izraelských byznysmenů jsou vystaveni mezinárodní etice obchodování, očekávají, že jejich obchodní hosté budou dobře oblečeni, jako znamení vážného přístupu k jejich obchodnímu záměru a s respektováním jejich izraelských hostitelů. Oblečení by mělo odpovídat formálnímu. Jinak po první formální schůzce, je možné a celkem běžné pro obě strany se domluvit, že následující schůzky proběhnou v neformálním oblečení, jako polokošile a čisté, stlačené kalhoty.

3.1.2 Oslovování a navštívenky⁵⁶

V izraelské kultuře jsou navštívenky považované za důležité, a jelikož Angličtina je jazykem izraelské obchodní kultury, tak pro obchodní účely by měly být tištěné v angličtině. Navíc někteří návštěvníci mají odvrácenou stranu tištěnou v hebrejštině, ale určitě to není zapotřebí. Na vizitkách izraelských partnerů vždy najdeme celé jméno, název firmy, funkce ve firmě a kontakt. Tituly, pokud se na vizitkách vůbec objeví, najdeme vždy až za jménem.

Obrázek č. 11 Navštívenka

Zdroj: <http://www.cs.huji.ac.il/~josko/business-card.jpg>

⁵⁶ Materiál použit ze článku: Gullová, Soňa: Jiná země, jiný mrav: Izrael. *COT business*, 2007, č. 4, s. 104–105; a www.firstnameortitle.com

V byznysu by lidé měly být oslovení titulem a příjmením jak je zvykem na západě. V písemném styku by měly být použita jejich celá jména. Avšak dnes v Izraeli pokračuje tendence „zlehčovat“ jejich profesionální tituly. Pro ty bez profesionálních titulů užíváme čestné tituly jako jsou „Pan“ - Adoni, „Paní“ – Giveret anebo „Slečna“ - Neara. Kromě obecných titulů existuje zvláštní titul „abu“, který znamená v arabštině „otec“, a který je používán i mezi Izraelci jako oslovování ctěného a staršího člověka. Obdobně jako v arabštině je význam hebrejského „aba“ také otec.

Izraelci nejsou formální, ačkoli formalita se stává běžnější obzvláště v obchodním světě. Návštěvníci by neměli být překvapení nebo uražení, jestliže Izraelec rychle přejde k oslovování křestním jménem.

Izraelští ortodoxy mají tradiční židovská jména, které lidé ze západu často najdou matoucí. Proto se doporučuje před samotným setkáním s naším Židovským partnerem zvolit nejlepší strategii, která spočívá v naučení se jejího celého jména a též způsob, jakým on by měl být osloven. Co se týče psané podoby, tak hebrejská jména jsou napsaná stejným pořadím jako anglická jména, na začátku titul, křestní jméno, jestli existuje tak i druhé jméno, a končí příjmením.

3.1.3 Konverzační témata⁵⁷

Izraelci k cizincům přistupují velice opatrně a celkem nedůvěřivě. Nesmíme hovořit s naším Izraelským partnerem o etnických problémech Izraele nebo o jeho vztazích s arabským světem. Pak se raději budeme vyhýbat konverzaci o kultuře neboli náboženství (nedoporučuje se srovnávat judaismus s jinými náboženstvími, i když vztah mezi těmito náboženstvími může být zcela neutrální), jelikož Izraelci jsou jak nábožensky založeni, tak i nábožensky vzdělaní. Nesmíme určitě komentovat Severoamerickou finanční pomoc

⁵⁷ Materiál z www stránek http://www.buyusa.gov/israel/en/doing_business_in_israel.html, a ze článku: Gullová, Soňa: Jednáme s izraelskými partnery. *Kancelář*, 2006, roč. 9, č. 2, s. 38–41

Izraelskému státu, neboť to může vést opravdu k nevyhnutelnému a nebezpečnému sporu o způsobu využívání této pomoci, a kam ty prostředky skutečně směřují. Je doporučeno probírat Izraelskou nebo Severoamerickou politiku, ale jen pokud je náš názor v souladu s názorem našeho partnera a o sportu (mimořádně o kopané, košíkové a plavání). Starší generace ovšem také ráda hovoří o historii a tradici židovského národu, o vybudování Izraelského státu, o válečných obdobích atd.

3.1.4 Gestikulace⁵⁸

Značná gestikulace je pro Izraelci velice důležitá. Při jednáních si lze všimnout i způsobu, jakým se obvykle sedí – jako kdyby byli připraveni k okamžitému ději. Tělo je nakloněno dopředu, obě nohy jsou na zemi položeny mírně od sebe. Tento styl sezení je dán především Izraelským fatalizmem a povinnou vojenskou službou, ze které člověk chápe, že vždy musí být připraven úplně na všechno možné, protože nikdy neví, co ho čeká. Z této polohy se lze okamžitě zvednout a v případě nutnosti jednat. Když Izraelec se opře o židli a spojí ruce za hlavou, tím projevuje neformálnost a nikoli aroganci. Pokud náš partner si říká o slovo nebo žádá přestávku v naší řeči, použije jedno zajímavé Izraelské gesto (které ovšem v jiných státech může být považováno za nekulturní), a to zdvihne ruku, dlaň směřuje k tělu, spojí prsty a s rukou může i pohybovat.

3.1.5 Výběr správného daru⁵⁹

Darování v Izraelském obchodním styku není něčím, co můžeme zpravidla očekávat, ale pokud k tomu dojde, tak zpravidla Izraelci mají tendenci přehánět s jejich dary, což někdy vytváří problematickou situaci v obchodní sféře. Proto v mnoha společnostech a organizacích se drží zásady „only business and nothing more“ (jenom byznys, a nic jiného) a žádné darování nebo přijímání daru není dovoleno. Přijatelné dary jsou obchodní propagační materiály s logem společnosti.

Obrázek č. 12 Dar

Zdroj:

<http://www.highperformancemployees.com/>

⁵⁸ Materiál z www stránek http://www.buyusa.gov/israel/en/doing_business_in_israel.html, a ze článku: Gullová, Soňa: Jednáme s izraelskými partnery. *Kancelář*, 2006, roč. 9, č. 2, s. 38–41

⁵⁹ Použitý materiál je dostupný v článku: Gullová, Soňa: Jiná země, jiný mrav: Izrael. *COT business*, 2007, č. 4, s. 104–105

Jestliže jsme pozvaní do domova našeho izraelského partnera, tak dobrým darem by měly být jednoduché květiny nebo krabice cukrovin. Pro samotného partnera i kniha může být dobrou volbou pro dar, ale jen pokud známe jeho zájmy a preference. Jestli víte, že děti budou přítomné, tak bude dobrým gestem vzít pro ně něco malého.

Pamatovat si na svátky jiných náboženství se určitě vyplatí, jelikož tím ukazujeme úctu a toleranci. Proto během náboženského svátku je obvyklé darovat něco, co je spojeno s tím určitým svátkem, ale vždy je třeba pamatovat, že když vybíráme dar pro striktního ortodoxního Žida, je zapotřebí zajistit, aby to nebylo proti jeho víře. Například, potravinové dary pro ortodoxní židy musí být vždy košer.

3.1.6 Sjednávání schůzek ⁶⁰

Izraelci jsou velmi otevření a přívětiví. Proto ukázat se v jejich domově ze společenských důvodů bez ohlášení předem není považováno za hrubost. Toto nicméně není případem pro sjednávání obchodní schůzky. Je velmi důležité si sjednat schůzku předem.

Izraelský obchodní svět je velice prozápadní a moderní, proto většina společností uznává mezinárodní etiku obchodního chování. Za účelem sjednání schůzky je zapotřebí mluvit s osobou, se kterou se chystáme setkat, neboli se zástupcem společnosti, jako je sekretář, osobní pomocník, atd.

Přesnost je velmi důležitá v izraelském obchodním světě. V případě zpoždění, je důležité oznámit předem, že tam nebudeme včas. Je to dobré, zdvořilé gesto ujistit, že zpoždění nezpůsobí problém našemu obchodnímu partnerovi. V takových případech bude lepší přeplánovat naši schůzku. Obchodní schůzky mohou být přerušeny telefonními hovory a dokonce i návštěvou. Mobilní telefony jsou extrémně převládající a izraelští byznysmeni

⁶⁰ Použitý materiál je dostupný na www stránkách http://www.buyusa.gov/israel/en/doing_business_in_israel.html

mohou přijmout příchozí hovory dokonce i během schůzky. Když se s touto situací setkáme, je ve vlastním zájmu doporučeno zůstat klidný a trpělivý.

3.1.7 Obvyklá pracovní a prodejní doba⁶¹

Pracovní týden v Izraeli začíná nedělí a končí v pátek kolem poledne, formálně ale začátkem šabatu. Státní úřady jsou zavřeny i v pátek, kdy obecně platí režim jako v ČR v sobotu. Po začátku šabatu je omezena veřejná doprava, případně je v některých městech (Jeruzalém, Tel Aviv) zcela pozastavena.

Pracovní doba je celkem proměnlivá. Dny určené pro obchodování závisí na náboženství našeho partnera. Většina židovských obchodů dodržují standardní otevírací dobu, což znamená od neděle do čtvrtka 08.00-13.00 a 14.00-19.00 (někde i později), v pátek 08.00-14.00, zatímco v sobotu je všechno zavřeno - obchody, restaurace apod. znovu otevírají po konci šabatu, tzn. po západu slunce. V Jeruzalémě je uzavřena většina restaurací, zatímco v Tel Avivu, Haifě a jiných kosmopolitních městech bývají restaurace otevřeny i během svátku. Některé muslimsky vlastněné podniky (např. v části Tel Avivu-Jaffy, Haify, Ramaly) budou uzavřené po celý den během pátku, zatímco v křesťansky vlastněných podnicích (v Nazaretu, Betlému) dnem pracovního klidu je neděle.

Obvyklá pracovní doba obchodních firem a průmyslových podniků je ve dnech neděle-čtvrtek 08.00-16.00, v pátek 08.00-13.00 (pokud v pátek pracují). Státní úřady obvykle pracují ve dnech neděle-čtvrtek 07.30-16.00 a jsou zavřeny v pátek; v předvečer náboženských svátků obvykle zavírají ve 12.00. Banky jsou zpravidla otevřeny ve dnech neděle-pátek 08.30-12.30 a navíc odpoledne (16.00-18.00) v neděli, úterý a čtvrtek. Většina bank má bankomaty (ATM), z nichž lze vybrat prostřednictvím platebních karet hotovost v NIS i ze zahraničních účtů.

⁶¹ Použity materiál je dostupný v článku: Gullová, Soňa: Jiná země, jiný mrav: Izrael. *COT business*, 2007, č. 4, s. 104–105

3.1.8 Dovolené⁶²

Dovolené jsou nastavené podle státních svátků. Přesný datum dovolené se nastavuje podle židovského kalendáře a je doporučeno, aby jsme zkontrolovali tento kalendář před návštěvou izraelského partnera. Obvyklé doby dovolené: Září - ROSH HASHANA [Nový rok], YOM KIPPURIM, SUKKOT, SIMCHAT TORA; Prosinec CHANUKA a Vánoce; Březen - PURIM; Duben - PESACH; Květen - YOM HAZIKARON [pamětní den], YOM HAATZMAUT [den nezávislosti]; Květen - SHAVUOT. Během islámských nebo křesťanských prázdnin některé obchodní oblasti budou uzavřené.

3.2 Rady a informace, které nám pomohou uspět při vyjednávání s Izraelským partnerem

3.2.1 Počáteční schůzky⁶³

V obchodním jednání s partnerem z Izraele je třeba již od začátku počítat s tím, že nás čeká tvrdý souboj. Český obchodník by si měl přiznat, že jeho zkušenosti s obchodem nejsou tak velké, a měl by si nechat raději poradit od znalců místního prostředí a své kroky s nimi konzultovat. Dále je třeba vědět, že klíčová hlediska ovlivňující rozhodnutí izraelských obchodníků jsou standardní: cena (cenový faktor hraje vždy významnou roli), kvalita, dodací lhůty, poprodejní servis, image a spolehlivost dodavatele a jeho reference.

Je třeba říci, že izraelský trh je vysoce konkurenční, a zároveň stále přetrvává tendence poněkud podceňovat kvalitu výrobků z východní Evropy (ve které se podle Izraelců nachází i ČR) ve srovnání se západoevropskou a americkou konkurencí. Jak vidíme, důkladná příprava na jednání je proto nezbytná. Před samotnou schůzkou je dobré se seznámit s požadavky druhé strany prostřednictvím rozhovorů vedených telefonem, či komunikace vedené faxem, e-

⁶² Použitý materiál je dostupný na www stránkách <http://www.infoexport.gc.ca>

⁶³ Použitý materiál je dostupný na www stránkách <http://www.evrey.com> a <http://www.economist.com/cities/> a v článku Gullová, Soňa: Jednáme s izraelskými partnery. *Kancelář*, 2006, roč. 9, č. 2, s. 38–41

mailem apod., a zjistit si veškeré informace o firmě partnera. Důležité je ověřit si, zda izraelská firma opravdu existuje a zda jde o solventního partnera.

Doporučené časy pro obchodní schůzky jsou pracovní hodiny, většinou od 9:00 ráno až 12:00 odpoledne a 14:00 až 17:00. Pracovní oběd, který je též zvykem, se obvykle koná kolem 12:00 až 14:00 odpoledne.

Na počátku schůzky hostitel obvykle přijde ke dveřím přijmout hosta a odvede ho do jednací místnosti, kde se obě strany představí a předají si vizitky. Podání ruky není příliš běžné. Proto bychom se neměli urazit, pokud nám náš obchodní partner ruku nenabídne. Však od nás se očekává, že mu podáme svou ruku k pozdravu a přidáme úsměv, což Izraelec ocení, protože blízkost a dotyky jsou této kultuře vlastní. První se představuje strana hostitele. Hostitel představí sám sebe, své kolegy a vlastní firmu. Nesmíme zapomenout, že při představování firmy jsou důležité reference z účasti na mezinárodních projektech (především v západní Evropě a severní Americe) nebo ze spolupráce s renomovanými světovými firmami.

V Izraelské kultuře je oční kontakt nezbytný, jelikož označuje upřímnost. Interpersonální vzdálenost je v Izraeli kratší než je obvyklé v české kultuře. Pokud se tedy stane, že se Izraelec ocitne v zóně, kterou již považujete za „osobní“, rozhodně se nedoporučuje poodstoupit - pro našeho partnera by to mohlo být urážlivé. Společensky objetí nebo polibek můžeme očekávat mezi lidmi, které se už znají předtím. Hostitel nabídne nápoj, chlazený nebo horký. Schůzka bude ukončena podáním ruky a hostitel doprovodí hosta ke dveřím. Když hostitel chce věnovat zvláštní pozornost hostovi, on nebo ona doprovodí hosta ke dveřím z kanceláře a dokonce i k výtahu nebo k východu z firemní budovy.

3.2.2 Význam času při jednání a jeho vliv při uzavření smluv⁶⁴

Co se týče pojetí času, tak díky středovýchodnímu fatalizmu a historickým událostem spojeným se vznikem Izraelského státu, se na čas pohlíží jinak než na Západě. Na jedné straně Izraelci vedou každé obchodní jednání jakoby to bylo jejich poslední, a k tomu ve stylu „time is money“. Na druhé straně rychlost uzavírání obchodů v Izraeli je obvykle pomalejší než na západě, protože středovýchodní obchodní schůzky obvykle mají pomalejší začátek, hlavně kvůli tradici vyptávání se na zdravotní stav a průběh cestování návštěvníků. Navíc v izraelské obchodní kultuře obvykle trvá dost dlouho, než se partneři konečně dohodnou, což je dáno ještě dávnověkou obchodní tradicí.

Obrázek č. 13 Čas

Zdroj: <http://www.turbosquid.com/>

V izraelské moderní obchodní kultuře panuje spíše pohled udávající rostoucí význam času. Z těchto důvodů se jednání často začne již v první den příjezdu, a to většinou přímo v hale hotelu, kde jsme ubytovaní. Izraelci se snaží dostat ze dne maximum, vše musí být ihned hotové, a jsou velmi netrpěliví, protože neví co s sebou přinese zítřejší den. Proto se od zahraničních partnerů očekává maximální dochvilnost. Však je zcela běžné i 15-ti až 20-ti minutové zpoždění, za které se ani nemusíme omlouvat. Izraelci mají celkem krátkou seznamovací fázi a v jednání jdou přímo k věci. Jejich postoj se dobře projevuje na příkladu o sjednání dodací lhůty, kdy v případě pokusu o sjednání velikosti ročních dodávek budeme považováni za nereseriovní. Dalším příkladem může být ta skutečnost, že na jednání přicházejí vždy s detailně propracovaným plánem, s jasnými cíly a s přesnou představou čeho a jak chtějí dosáhnout. Snaží si nechávat větší vlastní manévrovací prostor, často se těší z vlastních

⁶⁴ Použitý materiál je dostupný na www stránkách <http://www.economist.com/cities/> a v článku Gullová, Soňa: Jednáme s izraelskými partnery. *Kancelář*, 2006, roč. 9, č. 2, s. 38–41

argumentů a mají i tendencí být velmi umírnění. Často se stává, že Izraelci sami nejsou ochotni přistoupit k žádným kompromisům. Pokud už nemají na vybranou, tak kompromis bude vždy v přímé blízkosti původního návrhu izraelského partnera. Na druhé straně někdy Izraelec náhle stáhne svůj argument vůči sporné otázce. Pocit fatalismu, který pronikne v myšlení mnoha Izraelců, jim říká, že život je příliš krátký, aby měl člověk trávit spoustu času přemýšlením nad zbytečnými argumenty, a že všechno „Jehije Bseder“ (bude v pořádku) – proto je nejlepší udělat kompromis, uzavřít obchod a pokračovat dál.

3.2.3 Izraelci při vyjednávání⁶⁵

I když v Izraeli ještě zůstali nějakí kolektivní vyjednávači, důraz je kladen spíše na individualismus, personální iniciativu a úspěch, a silnou víru v nezávislé rozhodování jak v obchodě, tak i ve společnosti. Při vyjednávání platí, že nesmíme nějakým způsobem urážet druhou stranu, ale jinak je vše povoleno. Podle Izraelce přesné dodržování obecně platných zásad obchodního jednání není vyžadováno z jeho strany, ale od nás je nejen že akceptováno ale dokonce i potřebné. Mezi různé vyjednávací styly Izraelští obchodníci preferují kompetitivní styl s jeho vlastností „win-lose“ („vítězství-prohra“), jinak řečeno – hru s nulovým součtem, kde jeden získává a druhý prohrává. Obchodování se zahraničním partnerem je pro ně šance změřit si své síly, otestovat své schopnosti a dále se v tomto „umění“ zdokonalit. Preferují dobrý obchodní souboj, který je ukončen výhodným kontraktem. Jsou vynikajícími obchodníky a vyjednávači se staletými zkušenostmi uznávanými po celém světě. Pro jejich jednací styl je charakteristická velká tvrdost a někdy, jak bude popsáno v kapitole o Doogri, i tvrdohlavost, což je dáno i vlivem prostředí, v němž se po celý život pohybují. Například mladí Izraelci přistupují k obchodnímu jednání někdy až příliš asertivně, což do určité míry vyplývá i z náročné vojenské služby, kterou musejí absolvovat. Nekonečné nebezpečí teroristických útoků, vojenská pohotovost a ozbrojené hlídky v ulicích, to vše ovlivňuje charakter mladého izraelského národa.

⁶⁵ Napsáno s použitím materiálu, dostupných ze článku: Gullová, Soňa: Jednáme s izraelskými partnery. *Kancelář*, 2006, roč. 9, č. 2, s. 38–41

V obchodním jednání s Izraelským partnerem je třeba se již od začátku připravit na velice obtížnou a matoucí hru, která má několik fází.

Během úvodní fáze propagace či prezentace naší firmy nás bude izraelský partner pečlivě sledovat, snažit se nás poznat, a analyzovat naše chování. Izraelci jsou dobrými psychology, proto je nutné vždy volit ta správná slova, aby se necítili uraženě. Vždy jednají v souladu se svým doogri stylem, tedy preferují stručné a jasné vyjadřování. Cílem našeho Izraelského partnera je zjistit od vás co nejvíce, a tím zkrátit celé jednání, které v Izraeli obvykle trvá do 1 hodiny. Sami izraelští obchodníci se však chovají velice tajně a raději kladou spoustu otázek. Izraelci dávají při jednáních najevo jistotu, sebedůvěru a velké sebevědomí. Nenechají se ničím vyvést z míry. Ve fázi zaujetí stanoviska a hledání řešení bývá nejtěžší dohadování se o ceně, která je rozhodujícím faktorem pro podepsání kontraktu.

Izraelci obvykle cenu nadsadí, ale počítají s tím, že se o ceně budou s partnerem dlouho dohadovat, a budou nuceni navrženou cenu snížit. Smlouvání berou za samozřejmost, je pro ně „hrou“. Dokáží výborně obhajovat svoji cenu a totéž očekávají od svých obchodních partnerů. Každá naše nabídka by měla být jakoby speciálně upravená pro našeho partnera, po veškerých možných slevách. Pokud ale máme příliš vysoké ceny, tak pravděpodobně neuspějeme. Pokud je tento obchod pro nás „životně“ důležitý, to v žádném případě nedáme najevo, ale naopak upozorníme partnera, že máme alternativy. Jestliže se dostaneme do krize nebo na mrtvý bod, raději požádáme o přestávku a poradíme se svou firmou nebo odborníky, což není považováno za neschopnost. Naopak problémy nastanou, jestliže během jednání strana mlčí, neví, co by měla odpovědět či udělat. Izraelský partner mlčení považuje obvykle za slabost, nepřipravenost, neschopnost, neznalost problematiky či nezájem.

3.2.4 Zvládáme izraelský nejběžnější negociační styl – „Doogri“⁶⁶

Návštěvníci Izraele, turisté nebo obchodníci, často kritizují všímanou neomalenost a „tupost“ svých hostitelů. Skutečně pro slovesné vyjádření izraelského vyjednávacího stylu s jeho vedlejšími projevy poctivosti a upřímosti se zřídka používá slovo „tupost“. Většinou se tato skutečnost popisuje prostě jako hrubost a nezdvořilost, která je jistě i beztaktní.

Fenomén izraelské' „tupostí“ je velice dobře známý a je popsán nesčetnými historkami z Internetu o uraženosti, zneužití a ignorance, které zažili cizinci při navštěvování Izraele. Tyto zprávy zmiňují několik často opakujících se prvků izraelského vyjednávacího stylu, který zahrnuje: stálé přerušení uprostřed věty, odpovězení na adresující se vám otázky (právě v okamžik, kdy chcete na něco odpovědět, Izraelec bezpochybně to udělá za vás) a slavný izraelský zvyk ptát se cizince na nejdůvěrnější osobní otázky.

Co se týče samotných Izraelců, tak to může je překvapit, protože takové obvinění pro ně jsou velkým ohromením. „Já a hrubý? To není pravda!“. Pokud poprosíte Izraelce popsat ten charakteristický izraelský způsob mluvních projevů, chování nebo-li personální interakce, tak pravděpodobně on ho nazve „doogri“, což je slangová forma, která má své kořeny v Turečtině, a znamená „zpříma“, „nevyleštěná“ a „bez okras“.

Když charakterizujeme něčí mluvicí styl jako „doogri“, tak v izraelské kultuře je to skoro komplimentem. „Řekl jsem mu doogri?“ nebo „Doogri, musím říct?“ jsou fráze, které můžeme zaslechnout kdekoli v Izraeli. Dává to najevo, že tato „nevyleštěná“ jakost je pro Izraelce vzácný kulturní atribut, podobně jako Francouzská racionalita nebo Anglická zdrženlivost. V samotném Izraeli a mezi Izraelci má „doogri“ svoji krásu – to je ohlas toho, co je „pravdou“, očištěnou od komplikací diplomacií a to, co doprovází velkou část mezilidských vztahů.

⁶⁶ Použity materiál je dostupný z www stránek <http://www.evrey.com>, http://atn-riac.agr.ca/export/4027_e.htm#2 a <http://www.lookstein.org/home.htm>

I když denní život obyčejného Izraelce, který je plný obav z možnosti být napadený nebo ze stálé výhrůžky útoku a nejistoty, zda vstoupit do této kavárny nebo na tento autobus, je velice nespokojený, existuje malý, ale utěšující způsob úlevy, který je vždy dostupný přes upřímnou a jednoznačnou denní interakcí s ostatními Izraelci. Oni jsou rádi, že v tom nejistém prostředí, ve kterém bydlí, jsou alespoň jistí ve všem, co se týče myšlení svých přátel a kolegů. Izraelci to doopravdy oceňují. „Doogri“ pro ně vykonává funkci očištění a protijedu denního života.

Izraelský „doogri“ styl má své kořeny v „průkopní“ filozofii raných osadníků. Průkopníci při svém boji s malárií a nepřátelskými sousedy viděli málo užitečného v societických kodexech a kulturních zvyklostech svých různých evropských mateřských zemí. Skutečně jistá „hrubost“ a praktičnost ducha byla vnímána jako ideální osobní vlastnost pro nové občany Izraelského státu.

Pokud bereme do úvahy, že izraelská společnost je vojensky orientovaná (nejen, že existuje dvou až tříletá povinná vojenská služba jak pro muže tak i pro ženy, ale navíc Izrael vyžaduje jednou za rok měsíční rezervní vojenskou službu ze svých občanů), dostaneme přímo mluvící ale sociálně postižené obyvatelstvo. Zapojení do vojenského života v Izraeli je daleko více silnější než v jiných zemích. Například izraelská žena vyrůstá s poznáním toho, že její otec bude každoročně po dobu jednoho nebo více měsíců pryč, kvůli vojenské povinnosti. Po svém dětství v osmnácti letech pak ona sama vstoupí do armády, a tam proslouží nejméně dva roky. Dále jestli si ona vezme izraelského muže, ona ví, že on, jako její otec, bude sloužit každý rok na značně nebezpečném teritoriu. A pak, když jejím vlastním dítětem bude osmnáct, budou muset nastoupit do armády, což pro ni znamená ještě větší pocit neklidu a starosti. Život v Izraeli se pohybuje rytmem nevyhnutelné, nikdy nekončící vojenské povinnosti.

Další okolnost, která přispívá k negativnímu vnímání izraelské „hrubosti“, je skutečnost, že Izrael je země s tzv. „high context culture“. Tato vysoká kontextová kultura je taková, která spíše dává přednost intuici nad poznáním, a neverbálním signálům nad lingvistickým smyslem. Ve vysoké kontextově kultuře je přijatelné ukazovat emoce a cítit se

tak pohodlně s kolegy, jak cítíme uvnitř svojí vlastní rodiny. Ve skutečnosti ve vysoké kontextové společnosti nejsou žádní cizinci – kdekoli v Izraeli, a s kýmkoliv se Izraelec cítí „jako doma“, a jsou ochotni projevit své emoce bez jakýchkoliv zábran. Nicméně právě tento zvláštní kulturní aspekt Izraelci uznávají za problematický, jako jeden, který může působit proti jim.

Čím více propojeným se svět stává, a to přes dopravu, komunikace a obchod, tím více se stává standardizovaným. Obchodníci a turisté nyní očekávají přibližnou ekvivalenci standardu všude, kam cestují. Fyzická normalizace je dnes doprovázená očekávanou kulturní a behavioristickou jednotou. Tradiční kulturní prvky stylu a chování se stávají rudimenty moderního života. Dnešní filozofie vychází z globálního ekonomického modelu – sjednocení a univerzalita s minimálním počtem jakýchkoliv odlišností. Tato homogenizace směřuje ke zmírnění nebo odstranění tření mezi představiteli různých kultur a snaží se přispět k snadnějšímu a účinnějšímu obchodování.

Izraelci, které v posledních letech začali hrát aktivnější roli v mezinárodní obchodní spolupráci, si všímají, že kolegové z jiných kultur negativně reagují na tradiční „doogri“. Dnes mnozí Izraelci vědí, že jejich evropské nebo asijské obchodní partnery bývají často uraženi, když se ho přímo ptají: „Kolik vyděláváš?“ nebo když jim řeknou „Můžete se sem posadit!“. Vědí, že v obchodě špatné osobní setkání často znamená ztracenou příležitost nebo zrušení dohody. Proto se v současnosti mnozí izraelští obchodníci obracejí pro pomoc k expertům z oblasti obchodní a kulturní komunikace a dostávají potřebné komunikační znalosti a dovednosti.

3.2.5 Sledujeme, jak Izraelci vnímají své obchodní partnery⁶⁷

Izrael je demokratická a egalitářská kultura postavená na soutěži. Navzdory nevyhnutelným nerovnostem stejná práva mají všichni, i když existuje extrémně záporná zaujatost vůči Palestincům a dalším Arabům. Nadto je určitá zaujatost vůči Židům z jiných zemí. Jinak existující různorodá povaha obyvatelstva velice ovlivňuje obchodní zvyklosti

⁶⁷ Napsáno s použitím materiálů, dostupných v článku: Gullová, Soňa: Jednáme s izraelskými partnery. *Kancelář*, 2006, roč. 9, č. 2, s. 38–41, a na www stránkách <http://toldot.ru/>

našeho partnera, který může být původem Severoameričan, Evropan, Rus, atd. Ale rozhodně jejich postoj k nové informaci je stejný, poněvadž Izraelci jsou ochotni přijímat nové informace, jen když je to v souladu se zájmy státu. Nicméně jejich pragmatismus jim dovoluje ukázat přinejmenším nějakou toleranci k jakékoliv informaci, která není v souladu s jejich cíli, i když jejich subjektivní city ovlivňují chápání pravdy. Víra v zásady židovství, včetně přesvědčení, že stát musí vždy uspět a všechno má být ve prospěch státu, může mít hluboký vliv na Izraelské myšlení. City a víra jsou doplněná empirickým poznatkem a dalšími značnými fakty. Z tohoto důvodu i běžný pohled na tuto kulturu nám ukáže, že se jedná o fatalismus. Proto zajištění okamžitých návratů investovaného kapitálu je základem pro úspěšné uzavření obchodu, záruky, a dlouhodobé závazky nemají v této souvislosti žádný smysl a nejsou považována za lákadla.

I když v Izraeli obchodníci operující na mezinárodní úrovni mají tendenci být více světské, Izraelští ortodoxy budou obchodovat s někým jen po ustanovení hlubšího osobního vztahu. Navíc základní věc je, aby náš izraelský ortodoxní partner nám doopravdy důvěřoval. Nicméně ostatní Izraelci kladou menší důraz na sociální aspekty při uzavření obchodu, jde jim spíš čistě o obchod - momentální zisk či výhodu a vše ostatní od něho odpouští. Mnohdy si všimněme, že Izraelci mají tendenci být konfrontační a občas i silně emoční vyjednávači. Jsou to přízniví diskutéři, kteří při hovoru najednou křičí a neustále zvyšují hlas, ale pak za několik minut začnou smát a vtipkovat. Tímto způsobem však pouze vyjadřují své emoce, není v tom nic osobního. S nadsázkou lze říci, že pokud se náš partner při vyjednávání takto nechová, čili pokud naopak mluví hlubokým, klidným hlasem, k tomu se ještě usmívá, můžeme si být jisti, že nám nedůvěřuje, a že k nám není upřímný.

3.3 Obecné rady a informace pro slušné chování v izraelském prostředí

3.3.1 Pohoštění, zábava a etiketa stolování⁶⁸

V Izraeli je považováno za ctnost hostit někoho z cizí zemi. Izraelci vezmou na sebe veškeru starost o zábavný a kulturní program. Teplé „vítací“ gesto se bude konat v blízkosti hostitele, a v tom prostředí, které považuje za potřebné. Izraelský kulturní život je pestrý a rozmanitý, ale stejně to není běžné bavit hosty divadelní přehlídkou nebo představením kvůli jazykové bariéře. To je zdaleka běžnější udělat historickou přehlídku v zemi spojenou s navštěvováním těch nejokrasnějších oblastí Izraele. Můžeme být také pozvaní k hostitelům domů nebo se těšit ze společenského pohoštění s hostitelem a jeho rodinou v restauraci.

Jednání jsou často vedené za jídlem. Každý by měl pamatovat, že mnoho Izraelců není mléčné a masné výrobky dohromady kvůli zákonům židovského náboženství. Ačkoli mnoho restaurací servíruje oba, určitě to není samozřejmost. Nejsou to všichni Izraelci, které dodržují tyto zákony náboženství, ale je to stejně doporučeno vždycky se chovat podle našeho hostitele. Typicky se jídlo servíruje během těchto hodin: 8:00 - 10:00, snídaně; 12:00 - 14:00 oběd; 19:00 - 21:00, večeře.⁶⁹ Nejpopulárnější místa pro obchodní pohoštění a zábavu jsou různé jazzové nebo klavírní bary. Běžné je také cestování během víkendu nebo po pracovní době.

Etiketa stolování je vedená podle mezinárodního kodexu. Usazení bude uspořádáno hostitelem. Hosté budou stát až hostitel je usadí nebo ukáže kam se mají posadit. Etiketa jezení je též mezinárodní. V středomořských restauracích je běžný pita chléb, kterého můžeme použít pro naložení Hummusu. Během jídla bude nabízeno Víno. Tvrdší alkohol bude servírován u baru nebo před jídlem. Obvykle před jídlem bude i přípitek.

⁶⁸ Napsáno s použitím materiálů dostupných na www stránkách <http://www.infoexport.gc.ca/ie-en/DisplayDocument.jsp?did=10673> a http://atn-riac.agr.ca/export/4027_e.htm#2

⁶⁹ Údaje jsou z www stránek http://zeme.sopka.cz/zeme_kapitola.php?idZeme=115&klic=1222

Když jsme pozvaní na společenský podnik, musíme vzít to pravé oblečení a přijít včas. Je taky běžné pro hostitele vyzvednout hosta z hotelu. Za pozvání poděkujeme a to někdy i písemně. Jestliže nemůžete přijít, tak se zdvořile omluvíme. Jestli jsme zvaní na specifickou událost, tak raději napíšeme osobní dopis hostiteli.

Obrázek č. 14 Stolování

Zdroj: <http://www.etiketonline.ru/>

3.3.2 Chování na veřejnosti⁷⁰

Izrael je země, která je složená ze mnohoúrovňové kultury a etnických skupin. Proto nesmíme očekávat, že všichni obchodníci se budou řídit stejným kódem obchodní etikety. Proto je zapotřebí se naučit být flexibilní podle různých situací. V mnoha sektorech Izraelské ekonomiky najdeme evropské nebo americké normy a principy chování. Na druhé straně v některých podnicích i dnes převládají středovýchodní etické normy a příslušné tradice. Toto můžeme pozorovat například v podnicích majících ortodoxní-židovské vědění, které se chová podle tradičních středovýchodních zvyků.

Mnoho Izraelců mluví z bližší vzdáleností než většina Evropanů nebo Severoameričanů, ale z podobně vzdálenosti jako Jihoameričan nebo Španěl. V Izraeli je také více fyzického kontaktu, a v konverzaci navíc bývá často zahrnuto i dotýkání. Nicméně ženy obchodnice by se měly vyhnout fyzickému kontaktu jakéhokoliv druhu zvláště s izraelskými lidmi, kteří smí chybně vysvětlit záměr za tím.

⁷⁰ Napsáno s použitím materiálů dostupných na www stránkách <http://www.infoexport.gc.ca/ie-en/DisplayDocument.jsp?did=10673> a <http://www.israelmarketing.com/doingbusiness.html>

3.3.3 Dietní pravidla, konverzace, spropitné⁷¹

Přísné dietní zákony v Izraeli jsou založené na židovském náboženství. Židé nesmí jíst maso a mléko společně a jestli už snědli maso, tak by měli počkat šest hodin před jezením mléčného jídla. Mezi povolené masné produkty jsou telecí, ovčí, kozí maso a drůbež, naopak mezi nepovolené patří vepřové, králíčí a velbloudí maso. Z vodních živočichů se smí jíst pouze ryba, vše ostatní (mušle, krabi, sépie, chobotnice, lan-gusty, úhoři apod.) se nesmí. Je velmi důležité mít toto omezení na mysli při jídle s Izraelcem.

Obrázek č. 15 Symbol „Košer“

Zdroj: <http://www.kosher-hotel.at>

Izraelci jsou velmi přátelští, a proto se pokusí udělat nejpříjemnější prostředí pro jejich hosty, aby se tím cítili velmi pohodlně. Pro dosažení tohoto cíle mohou mluvit o věcech, které nemají nic společného s předmětem obchodů a mohou dokonce vyprávět příběhy z jejich osobního života. To ovšem neznamená, že budou „chodit kolem“, ale spíš že chtějí, aby se všichni cítili mezi sebou svobodněji před začátkem samotného obchodního procesu.

Spropitné v Izraeli je běžné. V restauracích 15-20%, Taxi - 10%, salonech krásy - 10%, Hotely - 1 USD za kufr, průvodci – 10 USD denně za osobu.

⁷¹ Tam těž

Závěr

Izrael je stát se kterým ČR má zavedené obchodní vztahy již od roku 1948, kdy tehdejší Československo se podílelo na dodávkách zbraní nově vytvořenému státu. První obchodní dohoda mezi oběma státy byla uzavřena v r.1950 a ukončena v r.1951. Po šestidenní válce v roce 1967 byly diplomatické vztahy mezi oběma zeměmi přerušeny a obnoveny v únoru 1990, kdy začaly být realizované přímé obchodní transakce mezi izraelskými a českými podniky. Spolupráce pokračovala podepsáním dohody o obchodní a hospodářské spolupráci mezi ČSFR a Izraelem v r.1991, která uvolnila pohyb zboží mezi oběma státy přes zrušení limitačních, kontingentních a jiných opatření. Velice významná byla dohoda o volném obchodu platná od 1. 12. 1997. Po vstupu do EU byla bilaterální dohoda mezi ČR a Izraelem automaticky zrušena, ale jelikož EU má s Izraelem zónu volného obchodu, ve vztazích ČR-Izrael se podstatně nic nezhoršilo, spíše naopak jenom zlepšilo.⁷²

Jak vidíme, Česko-izraelské vztahy mají celkem dlouhou tradici, která se počala rokem 1948 a pokračuje až dodnes a pořád má velký potenciál. Proto je nezbytné si uvědomit, jak je důležité pro českého obchodníka, který již obchoduje nebo jen plánuje navazování obchodních vztahů s Izraelským partnerem, vyrozumět veškeré odlišnosti izraelsko-židovské kultury a obchodního jednání, aby mohl realizovat produktivní obchod. Těmto otázkám je věnována i moje bakalářská práce – otázkám izraelsko-židovské koncepce obchodu, zvláštnostem izraelského obchodního jednání, neobvyklostí izraelské kultury a problematice obchodního jednání s příslušníky této země. Práce by měla také vzbudit naši pozornost na některé neobvyklé a občas i aversní aspekty izraelské mentality.

V této práci jsem se zabýval nejen problematikou obchodních vztahů, ale i popisem židovské filozofie a náboženství, identifikací nositele židovského náboženství, historií židovského národa ve 20. století a popisem představy o bohu a o lidstvu. První kapitola kladla za cíl umožnit potenciálním obchodníkům lepší pochopení a porozumění izraelských partnerů a jejich příslušné mentality. Dále jsem popsal etiku obchodních vztahů v židovské tradici a

⁷² Podle materiálu ze stránek Česko-izraelské smíšené obchodní komory www.ciok.cz

způsob, jakým ovlivňuje podnikání. Druhá část poslouží pro pochopení postavení obchodu v židovském náboženství a ujasňuje postoj náboženství k podnikání. V této části se zabývám problematikou etického obchodního chování, která se projevuje na případech jak uvnitř firmy, tak i mezi firmami.

Této práci byla zaměřena na popis průběhu obchodního jednání, neboli na to, co určitě čeká každého, kdo plánuje vybudování těsných a produktivních obchodních vztahů s izraelskou firmou. Zabývám se v ní definováním izraelského nejobvyklejšího vyjednávacího stylu, obchodní etiketou, stravovací etiketou, výběrem správného daru a pohoštění. Na konci uvádím některé informace a rady užitečné při vyjednávání a definuji základní společenská pravidla a dietní odlišnosti. Podle mého názoru kapitola měla by ulehčit pochopení odlišnosti izraelského obchodního chování, a tím udělat prostor pro výchozí etapu přípravy na obchodní jednání.

Na závěr chci uvést několik statistik, které byly v březnu tohoto roku zveřejněny Českým statistickým úřadem o obchodní bilanci za rok 2006. V česko-izraelských vztazích, r.2006 přinesl další pozitivní trend ve vývoji exportních a importních vztazích. Rok 2006 je charakterizovaný dalším zvyšováním dynamiky vzájemné obchodní bilance. ČR v obchodu s Izraelem dosahuje aktivního salda obchodní bilance, což vyplývá i z izraelských statistických dat. V roce 2006 byl obrat vyšší o 45,6 % oproti roku 2005 a dosáhl 434,7 mil.USD. Český export činil 284,6 mil. USD a meziročně vzrostl o 46,5 %. Dovoz z Izraele překročil 150 mil. USD, což představuje navýšení o přibližně 49,6 %. Za loňský rok se snížila celková hmotnost všech produktů exportovaných do Izraele o čtvrtinu, což spolu s výše uvedenými fakty ukazuje na podstatný růst exportu zboží s vyšší přidanou hodnotou. Takovými produkty byly především počítačové komponenty, optické a lékařské přístroje, ale i osobní vozidla. Exportní stálicí zůstaly i tradiční výrobky z českého ocelářského, sklářského a papírenského průmyslu. Co se týče dovozu z Izraele, významnou část tvořily farmaceutické výrobky, dále výrobky chemického průmyslu (insekticidy), lékařské a telekomunikační stroje a nástroje, výrobky z plastů, zpracované zemědělské produkty.⁷³

⁷³ Podle analýzy Pavla Bobka, ZÚ Tel-Aviv, publikováno na stránkách Česko Izraelské smíšené obchodní komory www.ciok.cz

Zdroje

Literatura

1. Levin, В: Этика деловых отношений в еврейской традиции (etika obchodních vztahů v židovské tradice), Педагогический Альманах (pedagogický almanach), "Новая Еврейская Школа", 12/2003
2. Кас J: Кризис традиции на пороге Нового Времени (Krise tradice na mezí nové doby), Алия (Alija), 1991
3. Wook,G: Это Б-О-Г мой (jeto Bog moj), Шамир (Šamir), 5750 (1990)
4. Forta, A: Иудаизм (Judaismus), Источник (Istochnik), 1989
5. Gitik, M: Знакомтесь – Еврейство (Znakomtes' – Evrejstvo), Иерусалим (Jerusalim), 2000
6. Gitik, M: Голос тонкой тишины (Golos tonkoj tišiny), Еврейская философия(Evrejskaja filosofija), Иерусалим (Jerusalim), 2002.
7. Donin,H: Быть Евреем (Byt Evreem), Источник (Istočnik), 1972
8. Ziv, S: Doing Business in Israel, BDO Ziv Haft, 2006.
9. Horowitz, S & Co: A guide to doing business in Israel, Lex Mundi, 2006.
10. Pedagogický almanach pro severoamerické hasidské židovské školy za roky 1999 a 2004

11. Avraam Švarcbaum: История еврейского отца (istorija evrejskogo otca), Бамбуковая колыбель (Bambukovaja kolybel), 1988
12. Gullová, Soňa: Jiná země, jiný mrav: Izrael. *COT business*, 2007, č. 4, s. 104–105
13. Gullová, Soňa: Jednáme s izraelskými partnery. *Kancelář*, 2006, roč. 9, č. 2, s. 38–41

Internetové stránky:

1. Еврейский сайт (židovský stránky)

- a. <http://www.evrey.com>
 - i. Этика (Etika)
 - a. <http://www.evrey.com/sitep/ethics/index.php3>
 - ii. Культура (Kultura)
 - a. <http://www.evrey.com/sitep/culture/index.php3>
 - iii. Библиотека (Knihovna)
 - a. <http://www.evrey.com/sitep/biblo/index.php3>

2. Judaism and Jews

- a. <http://toldot.ru/>
 - i. Талмуд (Talmud)
 1. http://toldot.ru/rus_articles.php?cat_id=89
 - ii. Иудаизм статьи (Judaizmus, články)
 1. <http://toldot.ru/rus/articles/>

3. Евреи и мир (Žide a svět)
 - a. <http://www.istok.ru/jews-n-world/>

4. SunHome
 - a. Древнееврейские пророки (starožitovské proroci)
<http://www.sunhome.ru/religion/12086>
 - b. Основы иудаизма в Рижской Еврейской школе имени Шимона Дубнова
(základy židovského náboženství v rižské židovské škole jm. Simona Dubnová)
 - i. <http://www.sunhome.ru/religion/316>

5. The Lookstein Center for Jewish Education, Bar-Ilan University
 - a. <http://www.lookstein.org/home.htm>
 - b. <http://www.lookstein.org/russian/>

6. Izrael marketing
 - a. Doing Business with Israel
 - i. <http://www.israelmarketing.com/doingbusiness.html>

7. US Commercial Service
 - a. Doing Business in Israel
http://www.buyusa.gov/israel/en/doing_business_in_israel.html

8. The Economist
 - a. Business etiquette
 - i. <http://www.economist.com>

9. Encyclopedia About.com

- a. Who is Jew
http://atheism.about.com/library/world/AJ/bl_IsraelWho.htm?terms=israel
- b. Judaism in Israel
 - i. http://atheism.about.com/library/world/AJ/bl_IsraelJudaism.html

10. Foreign Affairs and Informational Trade Canada

- a. Tips for Business Travellers to Israel
 - i. <http://www.infoexport.gc.ca/ie-en/DisplayDocument.jsp?did=10673>

11. Agriculture and Agri-Food Canada

- a. The International Business Etiquette Internet Sourcebook
 - i. http://atn-riac.agr.ca/export/4027_e.htm#2

12. Informace o Izraeli

- a. http://zeme.sopka.cz/zeme_kapitola.php?idZeme=115&klic=1222

13. Ministerstvo zahraničních věcí ČR

- a. Izrael, Souhrnné teritoriální informace
 - i. <http://www.mzv.cz/>

14. Česko-izraelská smíšená obchodní komora

- a. Bulletin
 - i. <http://ciok.cz.gds26.globe.cz/html/index.php?s1=6&s2=1&s3=2>
- b. O Izraeli
 - i. <http://ciok.cz.gds26.globe.cz/>

15. איגוד לשכות המסחר (Federation of Israeli Chamber of Commerce)

a. Trade & Business Guide

<http://www.chamber.org.il/english/Articles/Index.asp?CategoryID=88>

- i. What you should know before negotiating
- ii. Feature Article: The Culture of Business
- iii. Public Behaviour
- iv. First name or title?
- v. Guidelines for Business dress in Israel

16. BDO זיו האפט (BDO Ziv Haft Certified Public Accountants)

a. Doing business in Israel 2007

- i. <http://www.bdo.co.il/>

Přílohy

Seznam příloh

<u>Příloha č. 1 Základní informace o Izraeli</u>	56
Oficiální název země:	57
Rozloha:.....	57
Počet obyvatel, hustota na km ² , podíl ekonomicky činného obyvatelstva:.....	57
Věková struktura:	57
Národnostní složení:	58
Náboženské složení:	58
Úřední jazyk:	58
Administrativně správní členění země, hlavní město a další velká města:	58
<u>Příloha č. 2 Hospodářství Izraele</u>	59
<u>Příloha č. 3 Základní makroekonomické ukazatele</u>	60
<u>Základní makroekonomické ukazatele za rok 2005</u>	60
<u>Příloha č. 4 Politický systém</u>	61
<u>Příloha č. 5 Kultura</u>	64
<u>Kultura</u>	64
<u>Literatura</u>	64
<u>Hudba</u>	64
<u>Muzea</u>	65
<u>Architektura</u>	65
<u>Příloha č. 6 Turistické informace</u>	65
<u>Víza</u>	65
<u>Jazyk</u>	66
<u>Měna</u>	66
<u>Příloha č. 7</u>	67

Příloha č. 1 Základní informace o Izraeli⁷⁴

Oficiální název země:

Stát Izrael

Medinat Jisrael (hebrejsky)

Daulat Isrá'íl (arabsky)

State of Israel (anglicky)

Rozloha:

20.770 km² v hranicích do roku 1967

22.145 km² včetně anektovaných Golanských výšin a východního Jeruzaléma
z toho vodní plochy 474 km² (Galilejské jezero 164 km², Mrtvé moře 310 km²)

Počet obyvatel, hustota na km², podíl ekonomicky činného obyvatelstva:

počet obyvatel - 6,956 mil. (31.10.2005)

hustota obyvatelstva - 298/km²

podíl ekonomicky činného obyvatelstva - 54,5% obyvatel nad 15 let

Věková struktura:

0 - 14 let - 26,7% obyvatelstva

15 - 64 let - 63,4%

nad 65 let - 9,9% (r. 2000)

očekávaná průměrná délka života mužů - 77,08 roků

očekávaná průměrná délka života žen - 81,37 roků

⁷⁴ Podle materiálu: IZRAEL - Souhrnná teritoriální informace 2005, ZÚ Tel Aviv

gramotnost: - 95,4% (muži 97,3%, ženy 93,6%)

fertilita: - 2,47 dětí/ženu

Národnostní složení:

Židé - 80,1%

Arabové - 19%

Ostatní - 0,9%

Náboženské složení:

Deklarace nezávislosti ze 14.5.1948 zaručuje náboženskou svobodu a rovnoprávnost občanů bez ohledu na vyznání, současně však vyhlašuje Izrael jako židovský stát. Židovské svátky jsou i svátky státními, dva vrchní rabíni (aškenázské a sefardské tradice) patří k vysokým státním představitelům. Většina obyvatel (77,2%) se hlásí k judaismu různých směrů a různého stupně dodržování náboženských pravidel. Druhou největší skupinou jsou muslimové (15,4%), převážně sunnité. Významné jsou menšiny křesťanů různých denominací (2,1% populace; 81,2% z nich je arabské národnosti) a drúzů (1,6%) soustředěných v několika komunitách na severu Izraele.

Úřední jazyk:

úřední jazyky: hebrejšтина, pro arabskou menšinu arabština

další běžně užívané jazyky: angličtina, ruština

Administrativně správní členění země, hlavní město a další velká města:

Stát Izrael sestává ze šesti oblastí (uvedeny se správním centrem):

1. Severní oblast (Nazaret)
2. Oblast Haify
3. Hlavní město Jeruzalém
4. Oblast Tel Avivu
5. Střední oblast (Ramla)
6. Jižní oblast (Beerševa)

Samosprávní celky tvoří 54 okresních zastupitelstev (z toho 1 drúzské), 69 městských zastupitelstev (z toho 4 arabská) a 141 obecních zastupitelstev (z toho 62 arabská).

V roce 1980 byl Jeruzalém (včetně východní arabské části, která byla do roku 1967 spravována Jordánskem) zákonem vyhlášen "nedělitelným hlavním městem Izraele". Většina států však toto rozhodnutí Izraele neuznala a sídlem jejich velvyslanectví je Tel Aviv (368 tis. obyvatel; celá aglomerace Tel Avivu včetně některých dále uvedených měst asi 3,1 mil.).

Dalšími velkými městy jsou Haifa, Rišon leckom, Ašdod, Beerševa, Petach Tikva, Cholon, Netanja, Bnei Brak, Ramat Gan, Bat Jam, Aškelon a Rechovot.

Asi 200 tisíc Židů obývá osady na území obsazeném Izraelem v roce 1967 na Západním břehu Jordánu, největší z těchto sídel jsou Maale Adumim a Ariel.

Příloha č. 2 Hospodářství Izraele⁷⁵

Izraelské hospodářství je charakteristické svým výkonem a vysokou technologickou úrovní produkce. Tato země se tak jednoznačně řadí mezi vyspělé státy a značně převyšuje ekonomiky svých blízkovýchodních sousedů. Vzhledem k malému vnitřnímu trhu je pro Izrael mimořádně důležitý export. Zároveň je pro tento stát specifické, že okolní země z politických důvodů dovážejí minimální objemy izraelských výrobků nebo v případě Sýrie a Libanonu není přímý export možný vůbec. Dlouhodobé ekonomické výsledky jsou rovněž úzce závislé na politicko-bezpečnostním vývoji, pro který na Blízkém východě není příznačná stabilita. Dalšími typickými znaky izraelské ekonomiky jsou vysoký podíl výdajů státního rozpočtu na vytvořeném HDP a to nejen z důvodu masivních výdajů na obranu, přílišné monopolizace a koncentrace, přezaměstnanosti v některých odvětvích a silnému působení odborů, jehož výsledkem je přední místo Izraele v počtu stávek zaměstnanců. Vysoký stupeň zestátnění, který hospodářství dříve také charakterizoval, postupně klesá spolu s pokračující úspěšnou privatizací mnoha státních společností.

⁷⁵ Vzato z www stránky Česko-izraelské smíšené obchodní komory <http://ciok.cz.gds26.globe.cz/html/index.php?s1=6&s2=2&s3=5>

Přes úspěšný vývoj roku 2005 se Izraeli nevyhýbají sociální problémy a chudoba. Řada předchozích stagnací a zejména ta poslední (druhá polovina 2000 – 2003) následovaná nastartováním ekonomiky, ráznými úsporami a snižováním daní včetně dalších povinných odvodů přinesly podstatné zvýšení počtu izraelských chudých, kdy se státní pokladně nedostává peněz na sociální programy. Celkem 403 tisíc rodin je pod oficiální hranicí chudoby. Izrael vzhledem k velikosti svého trhu označuje za hlavní motor své ekonomiky jednoznačně export. Ten by měl v roce 2006 dále růst s těžištěm na hi-tech produktech. Na trhu práce může docházet k otřesům, nepřipravuje se však razantní omezování pracovních míst jako v předchozím roce, které však bylo dobře balancované nově vznikajícími místy. I v říjnu 2006 pokračuje trend snižování počtu nově registrovaných nezaměstnaných.

Celospolečensky je úzce sledovaná situace ohledně iránského jaderného programu a další politicko-bezpečnostní a hospodářské události, které mají dopad na zvyšující se ceny ropy. Každé zvýšení ceny ropy o 1 USD vede k ročnímu navýšení výdajů izraelského hospodářství o 70 mil. USD. Díky přechodu na ekonomiku zaměřenou na high-tech není hospodářství Izraele budované na spotřebě ropy, nicméně pokud by ke kritickému vývoji v roce 2006 došlo a cena ropy dosáhla až 75 USD nebo dokonce více za barel, měl by takový vývoj dalekosáhlé dopady. Skokově by následně vzrostly ceny energií, což by vedlo ke zdražení ostatních vstupů. Takový scénář by zcela obrátil pozitivní výhledy uvedené výše a ve svém důsledku by znamenal růst cen veškerých produktů se všemi s tím spojenými důsledky.

Příloha č. 3 Základní makroekonomické ukazatele⁷⁶

Základní makroekonomické ukazatele za rok 2005

HDP per capita (USD; stálé ceny roku 2000) - 17 300

HDP (mld. USD; stálé ceny r. 2000) - 113,7

Ekonomický růst - 5,2%

Inflace - 2,4%

⁷⁶ Podle www.bankisrael.gov.il a www.cbs.gov.il

Nezaměstnanost - 8,9%

Kurz NIS / USD1) - 4,6

Kurz NIS / EUR1) - 5,45

Příloha č. 4 Politický systém⁷⁷

Stát Izrael je parlamentní demokracií s mocí zákonodárnou, výkonnou a soudní. Jeho hlavní politické instituce jsou prezident, Kneset (jednokomorový parlament), vláda (kabinet ministrů) a soudy. Systém je založen na principu oddělených pravomocí a vzájemné kontrole, kde výkonná moc podléhá důvěře parlamentu a nezávislost soudů je vymezena zákonem. Izrael je parlamentní demokracie se silnými pravomocemi předsedy vlády. Všem občanům umožňuje v poměrech Blízkého východu nebývalou míru svobody a prosperity. Vzhledem k trvajícím konfliktům s arabskými sousedy však v zemi od jejího vzniku trvá výjimečný stav umožňující z bezpečnostních důvodů věznění bez soudu, cenzuru tisku a konfiskaci majetku bez náhrady.

Kneset

Jednokomorový 120-členný parlament (Kneset) je volen na čtyřleté období celostátním poměrným systémem, podmínkou vstupu strany do parlamentu je získání 2 % hlasů. Vládu sestavuje předseda vítězné strany, nebo poslanec, který má největší šance na získání parlamentní podpory. Mandatáře nové vlády jmenuje prezident podle vlastního uvážení a po konzultacích s politickými stranami. Kneset zasedá v plénu a ve dvanácti stálých výborech zřízených pro rozhodování v těchto oblastech: domácí záležitosti, zahraniční záležitosti, bezpečnost, životní prostředí, školství a kultura, zaměstnanost, právo a soudnictví, imigrace, státní kontrola, finance, boj proti drogám, postavení žen ve společnosti. V plenárním zasedání se vedou všeobecné debaty o otázkách legislativy, stanoviscích vlády, návrzích pořadu jednání a o všech otázkách předložených k projednání. Plénum Knesetu rozhoduje o většině závěrů svého jednání na základě hlasování a výsledky se považují za přijaté vyslovením souhlasu většinou přítomných členů Knesetu. Kromě většinového hlasování existují přesně vymezené

⁷⁷ Podle materiálu: IZRAEL - Souhrnná teritoriální informace 2005, ZÚ Tel Aviv

případy, které ke svému schválení vyžadují absolutní většinu hlasů, nebo dokonce jednomyslnost.

Prezident

Hlavou státu je prezident volený Knesetem na jedno sedmileté období. Je volen z řad kandidátů, kteří jsou nominováni na základě osobního úspěchu a vlastního příspěvku státu. Většinou jde o známé veřejné činitele. Činnost prezidenta je omezena, jeho povinnosti jsou formální a jsou stanoveny zákonem. Prezident pověřuje člena Knesetu sestavením vlády, podepisuje zákony a mezinárodní smlouvy, má právo udělovat amnestii, schvaluje jmenování soudců, guvernéra centrální banky a státního kontrolora (který vede nejvyšší kontrolní úřad a zastává i funkci ombudsmana). Prezident nesmí bez souhlasu vlády opustit území státu a každý jím podepsaný oficiální dokument, s výjimkou dokumentů souvisejících se sestavováním nové vlády, musí být kontrasignován premiérem nebo vládou pověřeným ministrem.

Vláda

Nejvyšší výkonnou autoritou země je vláda – kabinet ministrů, která se zabývá správou záležitostí vnitřních i zahraničních, spolu s otázkou bezpečnosti země. Její politická moc je značně široká, má pravomoc zabývat se všemi otázkami, které zákon nedeleguje jiné autoritě. Všechny vlády státu Izrael byly založeny na koalici stran, neboť žádná straně se zatím nepodařilo získat parlamentní většinu nutnou k sestavení vlastní vlády. Zvolení ministři jsou odpovědní ministerskému předsedovi za řádný výkon své funkce a Knesetu za veškerou svou činnost. Většině ministrů je přidělen úřad, jehož sou hlavou. Některým však úřad přidělen není, a ti mohou být povoláni nést odpovědnost i za unikátní projekty. Stejně jako Kneset i vláda má funkční období 4 roky, její úřad však může být zkrácen rezignací, nebo smrtí ministerského předsedy, anebo vyhlášením nedůvěry vládě ze strany Knesetu.

Volební systém

Parlamentní volby a volby předsedy vlády probíhají ve stejnou dobu. V celé zemi je uplatňován jednotný volební systém, kde každý občan získává právo volit nabytím věku 18 let. V den voleb vhazují voliči do urny dva hlasovací lístky, jeden pro volbu předsedy vlády a druhý pro volbu politické strany, která je bude reprezentovat v Knesetu. Volební den je

národním svátkem. Voliči mají k dispozici bezplatnou dopravu do svých volebních okrsků, jsou zřizovány volební místa pro osoby ve vojenské službě, pro pacienty nemocnic, vězně a také pro občany Izraele v zahraničí. V každých dosud uskutečněných volbách hlasovalo okolo 77-90% všech registrovaných voličů, což dokazuje velký zájem Izraelců o národní i místní politické dění.

Soudnictví

Nezávislost soudů je garantována zákonem. Soudci jsou jmenováni prezidentem na základě doporučení komise, která je sestavena ze členů Nejvyššího soudu a z veřejných činitelů. Jmenování je neodvolatelné s mandátem do věku 70 let. Soudní řízení jsou většinou veřejná, pokud není rozhodnuto o neveřejném slyšení ve zvláštních případech. Soudní stíhání jsou dvojího druhu: trestní stíhání a občansko-právní stíhání. V trestních případech se ukládá trest za vinu, v případech občansko-právních se ukládá povinnost zaplatit finanční částku, nebo jinou kompenzaci. Neuplatňuje se soudní líčení na základě poroty.

V Izraeli existují tři instance běžných soudů. Smírčí soudy, které řeší lehké až středně těžké trestné činy a občansko-právní spory, v nichž požadovaná náhrada nepřesahuje částku 1 mil. šekelů. Oblastní soudy, které řeší závažnější trestné činy a občansko-právní spory nad 1 mil. šekelů. Nejvyšší soud, který sídlí v Jeruzalémě a počet jeho soudců je určit Knessetem. Vyřizuje odvolání na rozhodnutí oblastních soudů, jeho rozhodnutí je konečné. Kromě běžných soudů existují v Izraeli i soudy speciální, které mají pravomoc zabývat se pouze specifickými případy. Patří k nim vojenské soudy, zaměstnanecké, dopravní, soudy mladistvích, místních samospráv a soudy náboženské. Náboženské soudy působí při čtyřech hlavních vyznáních: židovské, muslimské, křesťanské a drůzské. Každý náboženský soud se může zabývat pouze případy, které se týkají členů vlastního náboženství, jež jsou občany Izraele. Náboženské soudy řeší zejména otázku osobního statutu, neboť se v nich obvykle rozhoduje na základě náboženských principů.

Příloha č. 5 Kultura⁷⁸

Kultura

Izrael patří mezi země, kde kultura zaujímá významné místo ve společenském i soukromém životě obyvatel. To dokládá i statistika UNESCO, podle které Izraelci jsou, co do návštěvnosti kulturních podniků, hned na druhém místě za Švýcarsy. Nadšení pro kulturní dění se týká všech oblastí kultury, ať už se jedná o literaturu, hudbu, divadlo či muzea.

Literatura

Zaujímá zvláště prioritní místo. O Izraelcích se říká, že polovina dospělých přečte každý měsíc jednu knihu. Rovněž v Praze působila řada židovských spisovatelů, z nichž světovou proslulost získal německy píšící spisovatel Franz Kafka (1883-1924). Domácí popularitu si získal E. E. Kisch, německý židovský spisovatel žijící v Praze, zakladatel reportáže jako literární formy společensko kritického a sociálního boje.

Hudba

Zvláště klasická hudba začala zapouštět kořeny v zemi ve třicátých letech, když židovští hudebníci a řada skvělých dirigentů, prchali z Německa před nacismem a začali se stahovat do Svaté země. Další významná vlna přišla s imigranty ze Sovětského svazu během osmdesátých let v minulém století. Světovou pověst si získala izraelská filharmonie. Její dirigenti jsou zvaní na koncertní podia po celém světě. Za všechny stačí uvést nejznámějšího z nich Zubina Mehtu. Její koncerty na domovské scéně Frederic-Mann-Auditorium se těší takovému zájmu, že jen stěží lze sehnat vstupenku. Vždy v květnu, pravidelně každý rok, filharmonie pořádá bezplatné veřejné koncerty v parku Hayarkon v severní části Tel Avivu, které shlédnou statisíce návštěvníků. Koncerty klasické hudby jsou mimořádně přitažlivé v historickém prostředí římského amfiteátru Caesarea a v křižáckém hradě v Akku. Postavení taneční hudby je stále silnější. V zemi se oživila tradice židovské hudby klezmer, která má svůj původ v někdejších židovských komunitách ve střední a východní Evropě. Základem je hra na housle. Stále větší popularitě se těší moderní taneční hudba importovaná z USA a Evropy, v poslední době také svébytná ruská hudba, která do země přišla s poslední velkou vlnou přistěhovalců z někdejšího Sovětského svazu.

⁷⁸ Podle materiálu: IZRAEL - Souhrnná teritoriální informace 2005, ZÚ Tel Aviv

Muzea

Jen v samotném Jeruzalému a Tel Avivu je dohromady více jak sto muzeí, která jsou hojně navštěvována a velký zájem projevují mladí lidé. Před některými, např. před Izraelským muzeem v Jeruzalému, se i večer při prodloužené návštěvní době tvoří fronty.

Architektura

Nový stát si vyžadoval nové stavby a novou architekturu. Mnoho vynikajících židovských architektů muselo utíkat před Hitlerem a tak Tel Aviv začal záhy kopírovat Berlín. S palmami a mořem v pozadí Tel Aviv přece jen nabízel přívětivější tvář. Zajímavé příklady předválečné architektury lze shlédnout v Jeruzalémě, např. tzv. dům Rehovat a knihovnu Shocken, obojí z roku 1936.

Po získání nezávislosti v roce 1948 příliv imigrantů vyžadoval spoustu nových domů, které se však více než avantgardní architekturou vyznačovaly ekonomickou střízlivostí, kde rozhodující slovo měla byrokracie. Pozoruhodným stavebním počinem byla velkorysá rekonstrukce židovské čtvrti v Jeruzalémě, která byla téměř srovnána se zemí při bojích o Jeruzalém v r. oce 1948. Ačkoli poskytuje moderní bydlení, byl při výstavbě zachován tradiční styl architektury. Při stavebních pracech byla odkryta řada starých památek, které jsou udržovány s pietou a přehledně označeny.

Příloha č. 6 Turistické informace⁷⁹

Víza

Občané ČR, kteří cestují do Izraele, musí mít cestovní pas, který je platný alespoň 6 měsíců. Od 19. července 1996 byla zrušena vízová povinnost pro občany ČR cestující do Izraele. Obdobně to platí i pro občany Izraele při cestách do ČR. Mezi Izraelem a ČR tedy existuje bezvízová dohoda, a to maximálně na dobu pobytu 3 měsíce. Pobyt je možno prodloužit na izraelském ministerstvu vnitra. Víza pro ostatní účely (studijní, pracovní, dlouhodobý pobyt) jsou nutná a informace lze získat na Izraelském velvyslanectví v Praze.

⁷⁹ Podle materiálu z www stránek http://zeme.sopka.cz/zeme_kapitola.php?idZeme=115&klic=1213, http://zeme.sopka.cz/zeme_kapitola.php?idZeme=115&klic=1241 a z www stránky Česko-izraelské smíšené obchodní komory <http://ciok.cz.gds26.globe.cz/html/index.php?s1=6&s2=2&s3=5>

Při příjezdu je nutné vyplnit registrační kartu. Pasová kontrola je velmi přísná a důkladná. Pro práci v Izraeli potřebujete pracovní vízum. Je nutné si ho vyřídit před příjezdem do Izraele, a to i v případě dobrovolných prací v humanitárních organizacích a izraelských kibucech.

Při cestování letadlem je třeba počítat s tím, že před každým odletem proběhne na letišti delší pohovor s každým cestujícím, který je motivován bezpečnostními důvody. Budete tázán zda-li jste si sám balil zavazadlo a jsou v něm jenom vaše věci a zda-li jste jej měl pořád u sebe. V případě, že máte v pase např. iránské vízum nebo vízum některého arabského státu, budete požádán pouze o informaci ve věci pobytu v příslušné zemi. Je-li ve vašem pasu jakékoliv izraelské razítko, nepustí vás některé arabské a islámské státy na své území, což se netýká Egypta a Jordánska. Tento problém se řeší tak, že izraelská pasová kontrola orazítkuje pouze jen vaši registrační kartu. Tak to však nemusí vyjít při vstupu do Egypta nebo Jordánska na hraničních přechodech jiným způsobem než letecky. Pokud se turista zdržuje v Izraeli jako turista, nevyžaduje se přihlašovací povinnost.

Ze zdravotního hlediska nepředstavuje pobyt v Izraeli zvýšené riziko. Nevyžaduje se žádné povinné očkování. Obecně platí, že je třeba chránit se před sluncem, pít dostatečné množství tekutin a dbát na důkladné omytí ovoce a zeleniny.

Jazyk

Oficiálními jazyky jsou hebrejšтина (znovuzrozený jazyk bible) a arabština. Všude se dorozumíte anglicky (povinná školní výuka) a vzhledem k nedávné silné přistěhovalecké vlně se především ve velkých obchodech a turistických zařízeních domluvíte i rusky. Okrajově je používána francouzština, němčina (ne příliš oblíbená) a španělština. Informační štíty a tabule jsou obvykle popsány hebrejsky, arabsky a anglicky.

Měna

1 šekel (NIS) se dělí na 100 agorot. Dovoz a vývoz domácí i zahraniční měny je neomezený. Směnu peněz doporučujeme provádět v bankách, hotelech a licencovaných směnárnách. Velmi rozšířené a vítané je používání mezinárodních platebních karet (Eurocard/MasterCard, VISA, American Express aj.) jak k platbám, tak k výběru hotovosti v místní měně.

Doprava

Velmi dobrá, hustá a levná je síť autobusových linek po celé zemi. Provoz je značně omezen o šabat. Vnitrostátní letecká přeprava funguje mezi městy Tel Aviv (letiště Ben Gurion a Sde

Dov), Jeruzalém, Haifa a Eilat.

Železniční přeprava je velmi málo rozvinutá, s výjimkou trati z Tel Avivu do Haify a dále na sever.

Taxíky fungují stále a ze zákona jsou vybaveny taxametrem, který musí být zapnut. Taxikáři jsou zde slušní a použitelné sazby jsou: (0) - obsahující příplatek za telefonickou objednávku, (1) - běžné jízdné a (2) - jízdné + 25% za služby v noci od 21.00 do 05.30 hod, o šabaty a o svátcích.

Příloha č. 7 Bilaterální obchodní dohody mezi ČR a Izraelem⁸⁰

- Program kulturní, vzdělávací a vědecké spolupráce mezi vládou České republiky a vládou Státu Izrael na léta 2006-2008 – platný od 24.1.2006
- Správní ujednání k provádění Smlouvy mezi Českou republikou a Státem Izrael o sociálním zabezpečení – platné od 1.7.2002
- Program kulturních, školských a vědeckých výměn mezi vládou České republiky a vládou Státu Izrael na léta 2003, 2004 a 2005 – platný od 11.2.2003
- Smlouva mezi Českou republikou a Státem Izrael o sociálním zabezpečení – platná od 1.7.2002
- Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Státu Izrael o vzájemné podpoře a ochraně investic – platná od 16.3.1999
- Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Státu Izrael o vzájemné pomoci v celních otázkách – platná od 1.10.1998
- Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Státu Izrael o zrušení vízové povinnosti pro držitele národních cestovních pasů sjednaná výměnou nót - platná 19.7.1996
- Dohoda o spolupráci v zemědělství mezi vládou České republiky a vládou Státu Izrael – platná od 29.4.1996

⁸⁰ Podle materiálu z [www stránek Česko-izraelské smíšené obchodní komory](http://ciok.cz.gds26.globe.cz/html/index.php?s1=6&s2=2&s3=4&s4=1) <http://ciok.cz.gds26.globe.cz/html/index.php?s1=6&s2=2&s3=4&s4=1>, odkazujících na Ministerstvo zahraničních věcí ČR

- Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Státu Izrael o spolupráci v oblastech zdravotnictví a lékařské vědy – platná od 9.3.1996
- Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Státu Izrael o zrušení vízové povinnosti pro držitele diplomatických a služebních pasů České republiky a pro držitele diplomatických a služebních pasů Státu Izrael – platná od 9.3.1996
- Smlouva mezi Českou republikou a Státem Izrael o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu – platná od 23.12.1994
- Dohoda mezi vládou České a Slovenské Federativní Republiky a vládou Státu Izrael o spolupráci v oblasti kultury, školství a vědy – platná od 1.1.1993
- Dohoda mezi vládou České a Slovenské Federativní Republiky a vládou Státu Izrael o letecké dopravě – platná od 21.8.1991